

Arbetspension

Satu Huber
vill vara

**till nytta
för Finland**

4

8

15

20

4 Vill arbeta för det gemensamma bästa
Pensions-Tapiolas nya vd **Satu Huber** vill gärna sitta med kring förhandlingsborden inom arbetspensions-systemet. Hon kan bidra med gedigen kompetens i finansfrågor.

8 Temporära ändringar hjälper över finanskrisen
Christina Lindell belyser de föreslagna ändringarna i solvensbestämmelserna i sin expertartikel.

9 Riten vi inte har
"Den mest övervärderade riten vi har är konfirmationen. Den mest undervärderade är pensioneringen", skriver **Jan-Erik Andelin** i sin kolumn.

10 Den deprimerade behöver vård, inte en enkelbiljett till pensionering
Social-och hälsovårdsministeriets Mastoprojekt har tagit tjuren vid hornen. "Depressionsbekämpningstruppen" skulle vara ett passande namn på kommandoprojektet.

13 Städerna spurtar i rehabilitering
De största städerna har rekryterat rehabiliteringsexperter till sina led. De har snabbt visat sitt värde.

15 Rehabiliteringsstöd gav nytt yrke
Helena Kohtalo-Törmänen från Muhos studerade till farmanom.

16 Islänningarna jobbar hårt för att ta sig ur krisen
Island är ett enastående land på många sätt. Före den ekonomiska krisen fanns det nästan ingen arbetslöshet alltså och människorna arbetade till hög ålder.

20 Jobbar åtminstone till 70
Kapten **Einar Magnusson** tar turister på valsafaris två gånger om dagen.

22 Partiellt arbetsoförmögna vill gärna arbeta
Fastän invalidpensionstagare kan och gärna vill arbeta i viss mån, är antalet arbetstimmar inte högt.

23 Många behöver deltidsarbete för att orka
Deltidspensionens kostnader är rimliga, skriver forskare **Mervi Takala** i sin expertartikel.

24 Pension senare än planerat
Arbetsgivarens stöd och en bättre pension lockar till fortsatt arbete, framgår av Pensionsskyddscentralens färskas undersökning.

26 Finlands pensionsavgifter på medelnivå
Det är svårt att jämföra pensionsavgifter i olika länder, men forskare på Pensionsskyddscentralen har ställt pensionsavgifterna i Sverige, Norge, Danmark, Nederländerna, Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Schweiz och Finland på samma linje.

Bro över sumpig dalsänka

24

28 Jorden runt

Utrikesspalten berättar bland annat att det finns stora skillnader i medborgarnas hälsa inom EU och att pensionärerna var en kraft bakom valet av **Barack Obama** till USA:s president.

30 Aktuellt och utnämningar

Finanskrisen gör att avkastningen på pensionsplaceringarna i år blir på minus, men som det ser ut idag leder de fallande aktiekurserna inte till tvångsförsäljningar. Social- och hälsovårdsministeriet, som ansvarar för pensionsärendena, och regeringen gick beslutsamt in för att avvärja dem genom ett lagförslag om en tillfällig lindring av solvensbestämmelserna för arbetspensionsbolagen.

Propositionen är ett brobygge över finansmarknadens sumpiga dalsänka i hopp om att finna fast mark på andra sidan. I lagförslaget ingår inte offentligt stöd, utan situationen åtgärdas genom att ändra på pensionsfondernas interna spelregler för en viss tid. Liknande åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas också i andra länder. De internationella bokslutsstandarderna lindras också så att förmögenvärden inte behöver bokföras till konstgjort låga värden på grund av en skev och illa fungerande marknad.

Den exceptionella situation som vi sett nu lyfte fram en systemrisk, när fallande aktievärden försvagade solvensen och arbetspensionsbolagen inte skulle ha kunnat ta mer aktierelaterade kursrisker. Utan lindringslagen kunde följden ha varit försäljning av också sådana aktieinnehav som är avsedda att vara långsiktiga. Systemrisken behöver tänkas över, men det är svårt att beakta alla eventuella situationer när lagar skrivs. Det kunde leda till en annan risk, nämligen att någon aktör sedan skulle utnyttja hela rörelseutrymmet maximalt.

Det finländska systemet har visat sig funktionsdugligt i och med att följderna av nedgången i aktiernas värden kommer i rätt ordning. Först är det arbetspensionsbolagen som får känna av krisen, men arbetspensionsavgifterna påverkas åtminstone inte ännu, och i synnerhet inte pensionerna. På lång sikt innebär ett dåligt placeringsår ytterligare ett litet tryck att höja arbetspensionsavgifterna, i och med att man vill hålla fast vid den utlovade pensionsnivån.

Någon snabb, stor räddningsmanöver som sveper bort allt det onda på aktiemarknaden tror ingen på. Snarare fruktar man att det stundar svåra tider för ekonomin och sysselsättningen. När tron har gått förlorad och hoppet svikit, vill ingen inom den privata sektorn påbörja något stort eller långsiktigt projekt.

Regeringarnas och de politiska beslutsfattarnas otacksamma uppgift är att blåsa liv i en ekonomi där den av finansvalpar uppblåsta bubblan sprack. Den politiska viljan verkar nu vara ovanligt stark och lovande, när man kravar sig upp med hjälp av både internationellt samarbete och ansträngningar i det egna landet. Stater som är färdigt skuldsatta har inte riktigt råd med det, men det har Finland. Nu ska man inte spara, utan ta väl övervägda lån, stimulera och starta genuint nya projekt. Huvudsaken är att stödja tillväxt och sysselsättning, men på samma gång flyter det ju också in mer pensionsavgifter.

Reijo Ollikainen

Ekonomie magister Satu Huber har också prövat på forskarbanan som assistent på Hanken. – Ett värdefullt arbete, men den världen var inte riktigt för mig, säger Pensions-Tapiolas vd.

Pensions-Tapiolas nya vd vill arbeta för det gemensamma bästa

Med Satu Huber får arbetspensionssektorns samarbete mer finanskunnande. Det behövs.

Det var många som fick kaffet i vrångstrupen en morgon i våras, när medierna talade om att Finansbranschens centralförbunds vd Satu Huber skulle bli högsta chef för Pensions-Tapiola. Bilden av henne som en dynamisk affärskvinna från finansvärldens topp rimmade illa med det lugna Esboföretagets jordnära image.

Satu Huber, arbetspensioner och treparts-samarbete? Satu Huber och social trygghet?

Hostade till gjorde också centralförbundets personal och administration på Bulevarden. Den nyfusionerade intressebevakarens nya galjonsbild hann inte höja branschens profil ens i två hela år. Vad gick det åt henne?

Dealingsalar och finanskurvor

När man nu, ett halvt år senare, lyssnar på Huber verkar det alldeles logiskt att etapperna i hennes karriär nu har lett till arbetspensionssektorn. Hon lyckas till och med ge sina år i bankvärlden en samhällsengagerad prägel.

I början av sin karriär arbetade hon med att utveckla penningmarknadsprodukter i dåvarande Föreningsbanken. Senare ansvarade hon för kundhandel på penning- och valutamarknaden på Merita.

– När jag efter 16 år på banken började jobba inom staten, kände jag att jag hade kommit in på mitt eget område. Det kändes bra att göra sådant som var till nytta för Finland, säger hon om sin övergång till Statskontoret, där hon var chef för finansieringsdivisionen.

I ca tio år ansvarade Huber för statens skulthantering och kassa samt förvaltning av lån och garantier som staten beviljat.

Från Statskontoret övergick hon år 2007 som vd för Finansbranschens centralförbund, som bildades genom att sammanslå Bankföreningen och Försäkringsbolagens centralförbund.

– Sammanslagningen av två samhällsekonomiskt viktiga sektorer var just en sådan utmaning som jag ville vara med om. Fusioner är aldrig smärtfria, men jag tycker att vi kom bra igång på centralförbundet. Därför var det trist att lämna Bulevarden. Men samtidigt visste jag att det blev så många duktiga människor kvar på FC att det nog skulle gå bra utan mig också.

Hallå Thailand, Esbo kallar

Satu Huber säger att hon hade gått in för jobbet på FC med själ och hjärta och skulle inte ens ha övervägt att byta jobb, om hon inte hade fått ett telefonsamtal från tillräckligt inflytelserikt håll.

– Om det hade varit en headhunter som ringde och frågade om jag var intresserad av att leda ett arbetspensionsbolag, skulle jag ha tackat nej, säger hon.

Men den som ringde var Tapiola-gruppens långvariga chefdirektör Asmo Kalpala själv.

– Jag var på semester i Thailand med familjen. Då svarade jag att jag av flera skäl inte riktigt ens kunde tänka mig att byta jobb. På sitt lugna och försynta sätt bad han mig ändå överväga saken ordentligt. Om jag inte hade kopplat av på semestern, skulle jag kanske ha förträngt hela saken.

Det blev inte så. Satu Huber gav sig själv lov att tänka efter, om hon en gång till skulle erbjudas chansen att leda ett privat företag. Och dessutom ett företag, som sköter en viktig uppgift i samhället och vars kunder representerar

Finland på en bred skala. Och där hon dessutom skulle få chansen att utnyttja både sitt nyvunna försäkringskunnande och sin kompetens på finansmarknaden.

– Jag insåg att den chansen var här och nu. Jag är inte lastgammal, men inte heller ung längre. Kanske karriären inte skulle ha tagit sig någon annan lika intressant vändning. Efter moget övervägande svarade jag ja, och här sitter jag nu, säger Huber, som fyllde 50 för några veckor sedan.

Ingen kan skryta just nu

Huber har åtminstone fått användning för sitt finansmarknadskunnande, när krisen på den globala marknaden har tagit alla experter på säng. Också Pensions-Tapiola har varit onödigt nära arbetspensionsbolagens solvensgränser.

– Nå, åtminstone blev de beräkningarna bekantare på en gång, kommenterar hon.

Pensions-Tapiola har genom åren väckt förundran för att det inriktar sig lika mycket på aktier i sin placeringsprofil som till exempel de två största arbetspensionsbolagen, Varma och Ilmarinen. Pensions-Tapiola har inte heller placeringar i hedgefonder i någon betydande mån.

– I den här situationen är vår placeringsstruktur gynnsammare än många andras. I slutet av oktober var avkastningen av våra placeringar bäst i branschen, dvs. -5,6 procent. Ett minus låter förstås inte bra ändå. Ingen har orsak att skryta just nu, konstaterar Huber.

Trots olikheten har Tapiolas solvens minskat i samma takt som de aktivare aktieplaceras. Enligt Huber klarar sig ingen bra nu, och ingen placering avkastar något. Inte ens Pensions-Tapiolas starka ränteplaceringsbestånd

har räckt till för att stoppa den ogynnsamma utvecklingen.

Inget fel på att vara trea

Som erfaren finansråv har Huber inte tappat handlingskraften för att århundradets kursras inträffade just när hon hade börjat sitt arbete som vd.

– Pensions-Tapiola är ett välskött företag, som har tagit bra hand om sina kundrelationer. Min företrädare Olli-Pekka Laine har varit en skicklig försäkringsmänniska och en mycket yrkeskunnig ledare, berömmar Huber.

Hur är det då med Pensions-Tapiolas ställning som nummer tre bland arbetspensionsbolagen, i medelstora företags besvärliga fält? Eller Pensions-Tapiolas image som ett bolag som är lite vid sidan om – ja, vad då?

– Det är inte desto konstigare att vara nummer tre som exempelvis nummer fyra. Jag ser inte heller något fel på vår image. Jag tycker att hela Tapiola-gruppen har framträtt som mycket aktiv och rentav innovativ när det gäller att se till medborgarnas hela trygghet. Vi ligger inte vid sidan om utvecklingen i vilket fall som helst.

Arbetspensionskvinna ut i fingerspetsarna?

Fast Huber beredvilligt berömmar hela Tapiola-gruppen och dess produktutveckling, kan man åtminstone inte utan vidare beskylla henne för att vara alltför positivt inställd till privata pensionsförsäkringar. Som vd för ett bolag som beviljar arbetspensioner formulerar hon svaret omsorgsfullt.

– Naturligtvis är det alldeles förnuftigt att folk själva bereder sig på olika risker till exempel genom att spara till exempel i en privat pensionsförsäkring.

– Men det är lätt att flagga för arbetspensionen. Som en del av den sociala tryggheten är den ett unikt system, som lätt kan anpassa sig till tidens krav.

Arbetshälsan som skötebarn

Huber ger ett särskilt erkännande för de två grundstenarna för arbetspensionssystemet.

– Den långsiktiga fonderingens betydelse kan inte överskattas.

Hon tillägger att arbetspensionssystemets insatser för medborgarnas arbetsförmåga är lika långsiktiga.

– Välbefinnande i arbetet gagnar alla, arbetstagaren, arbetsgivaren och hela nationen i form av längre yrkesbanor. Arbetspensionsreformen uppmuntrar medborgarna till att arbeta

längre än förr, vilket är fint på alla sätt.

När det blir tal om arbetshälsa kommer vi in på ett kärt och välbekant område för Huber, dvs. kunderna och omsorgen om kundrelationer.

– Bara vi kommer över den finanskrisen och inkörningsperioden i ett nytt område, kommer en ännu större del av min tid att gå åt till att sköta kundrelationerna. Det är något väldigt angenämt för mig.

– Dessutom får jag chansen att tillsammans med kunderna utveckla de viktiga saker som jag nämnde nyss, så som arbetshälsan, tillägger hon.

Förhandlingsborden lockar och väntar

Huber erkänner att hon också annars gärna skulle utveckla arbetspensionsskyddet, givetvis på lika villkor med de andra.

– Till en början råkade jag säga flera gånger att det finns mycket nytt som jag måste studera och lära mig om arbetspensionssektorn. Det stämmer för all del, men till min glädje har jag också märkt att jag redan vet rätt mycket.

Huber blev insatt i arbetspensionsfrågorna redan som medlem i Statskontorets ledningsrupp, där hon var med om att genomföra pensionsreformen. Då förberedde man sig också för införandet av Vilma, principen om sista försäkrare. Inom statsförvaltningen utvecklades arbetshälsan genom Kaiku-programmet.

– På FC lärde jag mig också en hel del om försäkring och vi hade ett nära samarbete med t.ex. Arbetspensionsförsäkrarna TELA.

– Nu skulle jag gärna vara med i Pensionskyddscentralens förvaltning på något sätt, men på grund av otur med rotationen finns det ingen plats att ta där just nu, beklagar Huber.

Hittills har Pensions-Tapiolas vd, vare sig den nuvarande eller den tidigare, inte heller fått någon plats i arbetsmarknadsorganisationernas pensionsförhandlingsgrupp. I dess undergrupper har Tapiola dock haft representanter.

– Först tänkte jag att det inte var värt att bekymra sig över sammansättningen av kärngruppen, eftersom alla ändå inte får plats i den. För att en grupp, vilken som helst, ska kunna fungera arbetsorienterat, måste den vara lämpligt stor.

– Nu har jag börjat se på Rantals grupp ur en annan synvinkel. Folk från andra bolag har nog fått plats, flera har till och med två representanter. Varför alltså inte från oss också, kastar Huber fram.

Vi får se, om det vinner gehör.

Text: Kati Kalliomäki

Foto: Juha Rahkonen

Temporära ändringar hjälper över finanskrisen

Christina Lindell
Avdelningschef
Pensionsskyddscentralen

1. Arbetspensionsförsäkrarnas verksamhetskaptal stärks på bekostnad av ansvarsskuden.
2. Aktieavkastningskoefficientens tionde tas genast i bruk för att fastställa avsättning till ansvarsskuden.
3. Solvenskraven sänks tillfälligt.

★ En av de viktigaste pensionspolitiska utmaningarna på 2000-talet har varit att söka svar på frågan om det skulle gå att få pensionsskyddet billigare. Det viktigaste sättet att hålla de ökande pensionskostnaderna i styr är att senarelägga pensionsövergångarna, vilket 2005 års pensionsreform syftar till. En annan viktig faktor är avkastningen på de placerade arbetspensionspengarna. Grovt taget kan man säga att om placeringsavkastningen blir en procentenhet högre på lång sikt, minskar behovet att höja avgiftsnivån med 2–3 procentenheter.

Placeringsverksamheten och finansieringstekniken inom den privata sektorns arbetspensionssystem reviderades betydligt år 2007. Ett centralt mål för reformen var att öka arbetspensionsanstaltens risktagningsförmåga så att arbetspensionsförsäkrarna kunde öka aktieplaceringarnas andel och på så sätt öka den förväntade avkastningen och risknivån.

En del av pensionerna enligt lagarna om pension för arbetstagare inom den privata sektorn fonderas i förväg. Av förhandsfonderingen uppstår ett ansvar som arbetspensionsförsäkrarna ska bära. Detta ansvar kallas ansvarsskuld och dess storlek fastställs med försäkringsmatematiska metoder.

Arbetspensionsförsäkrarna täcker sin ansvarsskuld med sina placeringstillgångar. Den del av placeringstillgångarna som överskrider ansvarsskuldens belopp, utgör arbetspensionsförsäkrarens verksamhetskaptal. Med verksamhetskaptalet garanterar arbetspensionsförsäkrarna sig mot risker i placeringsverksamheten.

Verksamhetskaptalets tillräcklighet eller arbetspensionsförsäkrarens solvens mäts i proportion till solvensgränsen, som påverkas av pensionsförsäkrarens placeringsfördelning. Ju mer riskfyllda pensionsförsäkrarens placeringar är, desto högre är solvensgränsen och kravet på verksamhetskaptal.

Bestående ändringar undviks

★ Enligt målen för reformen år 2007 har arbetspensionsförsäkrarna ökat de mer riskfyllda placeringarnas andel. Vid årsskiftet 2007-2008 hade arbetspensionsförsäkrarna inom den privata sektorn placerat 38 miljarder euro, dvs. 45 procent av placeringstillgångarna, i aktier. Till följd av finanskrisen var endast 29 miljarder euro, dvs. 37 procent av placeringstillgångarna, placerade i aktier i slutet av september.

I början av oktober såg arbetspensionsförsäkrarnas verksamhetskaptal ut att minska hotfullt. Det förelåg en risk att arbetspensionsförsäkrarna skulle bli tvungna att sälja ut aktieinnehav till dåliga priser och omplacera sina tillgångar i mindre riskfyllda objekt för att sänka sin solvensgräns.

Det finns ett behov att öka verksamhetskaptalen och tillfälligt sänka solvenskraven. En regeringsproposition med dessa korrigeringar behandlas som bäst i riksdagen. Avsikten är inte att ändra lagarna om

placeringsverksamheten permanent, utan närmast att komma över finanskrisen med hjälp av en temporär ändring. Motsvarande temporära lagar har stiftats bl.a. i samband med oljekrisen på 1970–1980-talet och under depressionen på 1990-talet. Då tilläts ett temporärt underskott i ansvarsskuden. Det täcktes inom några år.

Utöver lagförslaget, som nu behandlas i riksdagen, tillsätter social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp som ska utreda behoven att ändra regleringen av placeringsverksamheten på längre sikt.

Prutar på avsättningar till ansvarsskuden

★ Två av de föreslagna åtgärderna gäller arbetspensionsförsäkrarnas skyldighet att avsätta medel till ansvarsskuden. Avsättningsskyldigheten består av tre element: fondräntan (3 procent), avsättningskoefficienten och aktieavkastningskoefficienten.

Enligt förslaget ska tillgångar som motsvarar avsättningskoefficienten, uppskattningsvis knappt 2 procent av ansvarsskuden, år 2008 avsättas till verksamhetskaptalet i stället för ansvarsskuden.

Dessutom görs arbetspensionsförsäkrarnas ansvarsskuld mer beroende av aktieavkastningen genom att en avsättning som motsvarar aktieavkastningskoefficientens tionde görs fullt ut redan år 2008 i stället för ett stegvis införande.

Aktieavkastningskoefficienten för år 2008 är ca -35 procent utgående från uppgifterna från tre kvartal. Om utvecklingen under slutet av året fortsätter på samma sätt, betyder det att en avsättning som motsvarar aktieavkastningskoefficientens tionde år 2008 på grund av den påskyndade ikraftträdelsen är -3,5 procent i stället för -1,4 procent. Eftersom den slutliga aktieavkastningsprocenten i år sannolikt är negativ, kan pensionsförsäkrarna i och med den påskyndade ikraftträdelsen bokföra ett större ansvarsunderskott i pensionsansvaren och minska användningen av verksamhetskaptalet.

Solvenskraven mildras

★ Den tredje åtgärden är att sänka solvenskraven till och med år 2010. Verksamhetskaptalets minimibelopp bestäms tillfälligt som en fast procentsats av ansvarsskuden och är alltså inte beroende av riskhalten i fördelningen av placeringarna.

Dessutom jämföras en del av ansvarsskuden med verksamhetskaptalen när solvensen granskas. Det är möjligt för att det under de goda åren det senaste årtiondet har avtalats om att öka buffertfonden för ansvarsskuden ett år i sänder. Syftet med denna buffertfond är att under kommande årtionden jämna ut det tryck att höja avgifterna som orsakas av de delar av de s.k. stora årsskullarnas pensioner som ska bekostas genom fördelningssystemet. Social- och hälsovårdsministeriet kommer att i en förordning fastställa den procentsats av ansvarsskuden som ska jämföras med verksamhetskaptalen. Det sker på basis av Försäkringsinspektionens utredning. Uppskattningsvis kan det handla om några procent av ansvarsskuden.

Med dessa åtgärder kan solvenskraven lindras tillfälligt och verksamhetskaptalet ökas. Ett mål för de närmaste åren är att hindra att arbetspensionsförsäkrarna blir tvungna att sälja sina aktieinnehav. Detta mål gör det möjligt att fortfarande hålla fast vid målet för 2007 års reform, dvs. att öka den långsiktiga avkastningen med hjälp av aktieplaceringar och minska behovet att höja arbetspensionsavgiften.

Jan-Erik Andelin,
journalist,
utvecklingsdirektör
vid KSF Media

Riten vi inte har

Foto: Maarit Lehto

Den mest övervärderade ritén vi har är konfirmationen. Den mest undervärderade är pensioneringen.

Jag minns dagen då min far jobbade sin sista dag vid vårt lokala elbolag och därefter gick i pension.

På jobbet fick han en lång, blå kajak i present av sina arbetskompisar och det ska ha hållits en större avskedsfest. Man kallade honom ”friherre”, en av de positiva omskrivningar vi har för det fall att den som blir pensionär upplever det jobbigt att lämna arbetslivet.

Men för oss i familjen – vi var två utflugna barn med familjer – blev det en överraskande och märkligt stum dag. Vi hade helt enkelt ingen modell för hur man firar det att den som har burit det största lasset av familjens ekonomi och välgång hade jobbat färdigt.

Då hade han ändå knegat på sedan slutet av 1950-talet, då som lyftkransinspektör vid Kone.

Dagarna kring årsskiftet 1961/62, då jag skulle födas, hade han kört hem från långa arbetskommenderingar. Under vägen från Hangö i vinterväder hade gaspedalen på hans tjänstebil, en tjeckisk Skoda, frusit i botten.

Han hade varit med om att starta upp konsultjätten Jaakko Pöyry, när det ännu var ett litet gäng ingenjörer inhysta i en sliten lagerlokal i Sockenbacka.

Han hade lotsat oss fram på ordboksportugisiska det året vi bodde i södra Brasilien, där han byggde en cellulosa-fabrik som 15 år senare stängdes av miljöskäl.

Han hade kört överlänga pass vid ångpannor, reservdieslar och transformatorstationer vid fabriker där den ordinarie personalen stod i strejk.

Han hade drivit årlånga projekt, ibland inte trivts i sin organisation, ibland haft slängar av burnout, vilket fick hans turer ute i skogarna och på myrarna på halvöarna utanför Borgå att bli ovanligt långa.

Men när han gick i pension visste vi inte hur vi skulle fira det.

Konfirmationen är vid sidan av det här en lättviktig övergångsrit. Man må önska ungdomen hur mycket uppmuntran och välgång som helst. Likaså ska vi respektera tanken att de kristnas gud är verksam också när den unga står vid altaret och tänker på den kinesiska skoter hon ska få som gåva.

Men 15-åringarnas vuxenblivande firas oproportionellt stort i förhållande till de verkligt stora övergångarna i livet: födsel, bröllop, begravning – och pensionering.

Kanske vi kan hjälpa kyrkan som en av samhällets aktörer på traven. Man behöver ju inte mer än bläddra ett varv i Bibeln för att hitta rätt så mycket material för att etablera en rit för pensioneringen – väl gjort, du gode och trogne tjänare!

Arbetslivet innehåller mycket som är urmyt om människan och arketypiskt drama. Kyrkans tradition verkar med Mästaren själv i spetsen stå för en hel del förståelse för den som jobbar och tyngd av bördor.

Det religiösa bildspråket har bilderna för den som har sett hur satsningar och ryck i arbetslivet har gett varierande resultat. Gott utsäde och ambitioner har fallit, somt i god jord, somt på stenig mark där det trampades ner av andra och blev till intet.

En del av oss kommer att gå i pension efter att ha knegat på i ett familjeföretag. Låt dem höra en bra pensioneringspredikan om Gamla testamentets Jakob.

I den lågmälda berättelsen i Första Moseboks 29:e kapitel håller vår hjälte ut på sin svärfars lantbruksföretag i 14 år – bara för att han älskar sin vackra och välväxta Rakel.

Eller låt oss existentiellt förklara att livet i allmänhet, och arbetslivet i synnerhet, inte alltid har varit rättvist hela vägen fram till pensionsmålnöret.

Två kvinnor står vid kvarnen och mal – så går bildspråket hos evangelisten Matteus – den ena tas med och den andra lämnas kvar.

Självfallet finns det också andra traditioner som kan ge oss bilderna för hur vårt livs arbete formar vår existens som människor.

Min far fyllde 72 år idag. Jag ringde och gratulerade honom på La Palma, en av Kanarieöarna. Sedan snart 20 år tillbaka har mina föräldrar varje år gjort en väl tilltagen resa till södern.

Det troliga är väl att min egen pensionstid inte nödvändigtvis blir lika lång och guldkantad som våra föräldrars generations. Men kanske den inleds med en lite större fest och mera högtidlighet när den dagen kommer.

A black and white photograph of a person with long dark hair, seen from the chest up, looking down. They are positioned behind a window with a grid pattern, which is framed by a rough, dark border. The lighting is dramatic, with the person's face partially in shadow.

Den deprimerade behöver vård, inte en enkelbiljett till pensionering

Man kan tala om ett stort problem
när 37 000 deprimerade lämnar
arbetslivet och går i för tidig
invalidpension.

Depression hotar att kapa av finländarnas yrkesbana i förtid. Depression som sjukdomsgrupp är den största enskilda orsaken till invalidpension. Ungefär 37 000 finländare har blivit arbetsförmögna på grund av depression. Ca 35 000 av dem har arbetat innan pensionen.

Nya invalidpensioner uppgår årligen till nästan femtusent. Siffrorna är deprimerande, och togs även upp i OECD:s landrapport. Sjukförsäkrings- och arbetsförmögenhetssystemen missbrukas när de på detta sätt används till att sälla bland arbetsplatserna när det blir sämre tider.

Det finns ett behov av dialog i vårdkedjan mellan arbetsplatsen och företagshälsovården, men också mellan den grundläggande hälsovården och specialistsjukvården. Eftersom den deprimerade inte blir bättre av att bollas fram och tillbaka mellan olika luckor framstår samarbetet inom vårdpersonalen och gemensamma ansträngningar av ett brett fält av yrkesgrupper som desto viktigare.

Arbetet känns inte i kroppen, men nog i sinnet. Depression är en lika utbredd plåga som sjukdomar i stödorganen var för en tid sedan. En typisk depressionspatient är en utbildad kvinna i 50-årsåldern.

Rekommendationer för god vård

Social- och hälsovårdsministeriets Mastoprojekt har tagit tjuren vid hornen. "Depressionsbekämpningsgruppen" skulle vara ett passande namn på kommandoprojektet som leds av kans-

lichef **Kari Välimäki**, social- och hälsovårdsminister **Liisa Hyssälä** och chefssekreterare **Teija Honkonen**. Syftet med gruppens arbete är att förebygga depression. Det är dags att kavla upp ärmarna och ge sig ut på arbetsfältet. Slut med sockerpillren; nu behövs specifika lösningar.

Depression har förpassat ett stort antal utbildade, jämförelsevis unga människor till invalidpension på grund av att sjukdomen diagnostiserats för sent och vårdåtgärderna släpat efter. Ett arbetsverktyg som nu lagts i läkarnas händer är den vårdrekommendation som ska fungera som en riktlinje och verksamhetsmodell grundad på god praxis. Under hösten och vintern har ett utbildningsprogram organiserat av Arbetshälsinstitutet (TTL) och finansierat av Mastoprojektet fått fotfäste i nio olika kommuner, landets största städer och landskapscentra, med syfte att informera företagsläkare och psykologer om en bra praxis i vården av depression.

– Från företagsläkarens synvinkel brister vårdkedjan i det skedet då patienten flyttas till specialistsjukvård. Då finns inte längre någon kontakt kvar till den tidigare vården, och i många fall tappas patienten bort, konstaterar företagsläkare **Jussi Sandell**. Han deltog i en utbildning i god vårdpraxis som ordnades i Villmanstrand i november.

Sandell berättar att hans roll som företagsläkare ska vara att i upplägget av vården lokalisera de områden där gruppen kan fortsätta med gemensamma krafter, medan man samtidigt är uppmärksam på om vården behöver utökas så att också psykiatrisk specialistsjukvård kopplas in.

– När vården inte är strukturerad på förhand och utvärderad tillsammans med alla medverkande, kan resultatet av en misslyckad vårdkedja vara ett för patienten fullständigt onödigt invalidpensionsbeslut.

Tätare samarbete innebär kortare vårdperioder

Man medger att det finns brister i diagnoseringen och det tidiga igenkännandet av depression. Vården har heller inte påbörjats i tid eller varit tillräckligt intensiv. Problemet diskuterades livligt i Villmanstrand, och deltagarna var oavsett egen utgångspunkt ense om att ökad flexibilitet behövs för att förbättra nuläget. Eftersom icke-medicinsk vård ofta uteblir helt och hållet kan den medicinska vården inte heller tillämpas på ett tillräckligt bra sätt.

Koordinatorn för utbildningsturnén, specialläkaren inom företagshälsovården **Helena Rossi** (TTL) hälsade från sina kolleger vars åsikter samlats ihop via en enkät. Rossi summerade otakten mellan vårdgrupperna genom att konstatera att samarbetet helt enkelt måste förbättras genom att göra nätverken starkare.

– I norr kan man detta, eftersom avstånden är så långa. Läkare ringer till varann, och det går lätt att få konsultationer via telefon. Överhuvudtaget önskar företagsläkarna bättre kommunikation med den psykiater som vårdar depressionspatienten, så att de kan hållas å jour med hur vården framskrider.

Rossis kollega på vårdpraxisturnéen är specialläkaren i psykologi **Katinka Tuisku**. Hon studerade enkätens resultat från psykiaternas synvinkel. Vad önskar de av företagshälsovårdens representanter?

– Psykiaterna anser det vara viktigt att företagsläkarna tar ett större vårdansvar för depressionspatienter, och att läkemedelsbehandlingen följs upp bättre.

Företagshälsovårdaren håller i trådarna

Ett rådgivningshäfte har nyss tagits fram med en rekommenderad verksamhetsmodell för behandlingen av depression inom företagshälsovården. Där efterlyses också bättre samarbete. Tanken är att företagshälsovårdaren nu ska fungera som patientens närstöd och case manager, som koordinerar samarbetet mellan olika yrkesgrupper, delvis i företagshälsovårdsgruppen och delvis mellan psykiatri och den vårdade arbetstagarens arbetsplats. På detta sätt vill man försäkra sig om att patienten inte tappas bort i vårdkedjan och försvinner ut genom pensionsluckan efter en utdragen och fruktlös vårdprocess.

Förändringar i arbetslivet och pressen av ett mentalt krävande jobb, speciellt inom expert- och kunskapsyrken, kan göra t.o.m. den mest kompetenta arbetstagardeprimerad. Det konstaterar Riitta Nikkanen i egenskap av företagshälsovårdare för lärare i Villmanstrand.

Företagsläkare Jussi Sandell uppskattar att man med hjälp av tidig kartläggning och vårdplan kan nå allt bättre resultat i vården av depressionsjukdomar.

Alla drar nytta av god vårdpraxis. Helena Rossi berättar att idén bakom Arbetshälsinstitutets utbildningsturné var att förstärka samarbetet. Grundidén är ett samarbete mellan den konsulterande psykiatern och företagshälsovården. Arbetshälsinstitutet arrangerade en utbildningsturné för läkare och psykiatrer inom ramen för Mastoprojektet.

Företagshälsovårdsgruppen som verkar i samband med hälsocentralen i Villmanstrand består av sjukskötare, en läkare, en fysioterapeut och en konsulterande psykolog. Från patientens synvinkel är fördelen med företagshälsovården att den ger en lagstadgad garanti för att relativt snabbt få tid hos företagsläkaren.

– En akut situation flyttas inte framåt flera veckor, säger företagsläkaren Sandell och säger vidare att problemen i vårdkedjan börjar hopa sig i det skedet då vården förflyttas eller patienten försvinner ur sikte ut i den öppna vården. Precis som i resten av landet finns det inte tillräckligt med psykiatrer i södra Karelen.

I sin roll som case manager eller koordinator har företagshälsovårdaren många möjligheter att stöda patienten på ett avgörande sätt. Vårdarna står dock inför ett kompetensproblem, eftersom de inte utbildats till att göra diagnoser på sjukdomars art.

– Enbart sjukledighet utgör inte någon ändamålsenlig vård, säger företagshälsovårdare **Riitta Nikkanen**.

Onödig öppning för alkoholproblem

I sitt nära samarbete med läkare och under sin långa arbetserfarenhet har Nikkanen sett många som försökt kurerat sin depression med alkohol. Det blir mycket lättare att dricka sprit på långa sjukledigheter, eftersom kraven på att rycka upp sig för jobbet är borta.

– Jag har ibland frågat klienterna direkt om det inte ändå skulle vara bättre att pröva på att jobba istället för att ta sjukledigt. Problemen har en tendens att försvåras om de förlängs.

Arbetshälsoinstitutet har klarlagt att endast en dryg tredjedel av alla dem som blir beviljade invalidpension på grund av depression har fått pröva på medicinsk vård, och endast tio procent har fått gå i psykoterapi varje vecka. Det finns med andra ord ett behov av vårdrekommendationer också med detta i åtanke. Läkarkåren behöver arbetsverktyg för att kunna behandla det växande antalet deprimerade.

Vi börjar nu närma oss de praktiska åtgärderna som behövs för att kunna sprida god vårdpraxis. Anvisningarna som tagits fram i samarbete mellan Duodecim och Arbetspensionsförsäkrarna TELA är till betydande hjälp i vården av sjukdomar som orsakar arbetsoförmågenhet. Läkare Jussi Sandell tänker använda anvisningarna i sitt eget arbete.

– Innan depressionsdiagnosen ställs har situationen hunnit bli ganska komplicerad och svårutredd, läkaren och patienten har mötts kanske fem, sex gånger. Det ser ut som om läkarnas så kallade ”lätta” arbete minskar och mångfacetterade problem blir allt vanligare, säger han.

De arbetsföra betalar depressionsräkningen

De faktorer som stöder fortsatt arbete i kampen mot depression har visat sig vara nyttiga också i de undersökningar som Pensionsskyddscentralens forskare **Raija Gould** har gjort. Rehabilitering och vård i rätt tid ger bra resultat: depressionsdiagnosen är mera sällsynt i arbetspensionsrehabiliteringen än i nya invalidpensioner (Miksi masennus vie eläkkeelle, publikation i ETK:s rapportserie, 2007).

Rapporten granskar också problem inom vården och rehabiliteringspraxisen. De som invalidpensioneras på grund av depression är ofta kvinnor under 50 år, med högre utbildning och god ekonomisk ställning.

Det har betydelse för nationalekonomin att vårdkedjan förkortas och att den förvärvsaktiva befolkningen hålls kvar på jobb. De depressionsbaserade invalidpensionskostnaderna uppgick år 2007 till 490 miljoner euro. När de depressionsrelaterade sjukdagpenningarna

också räknas in i kostnaderna stiger den nationalekonomiska räkningen till sexhundra miljoner. Det är i sista hand den arbetsföra befolkningen som tvingas betala i form av ökade produktionskrav.

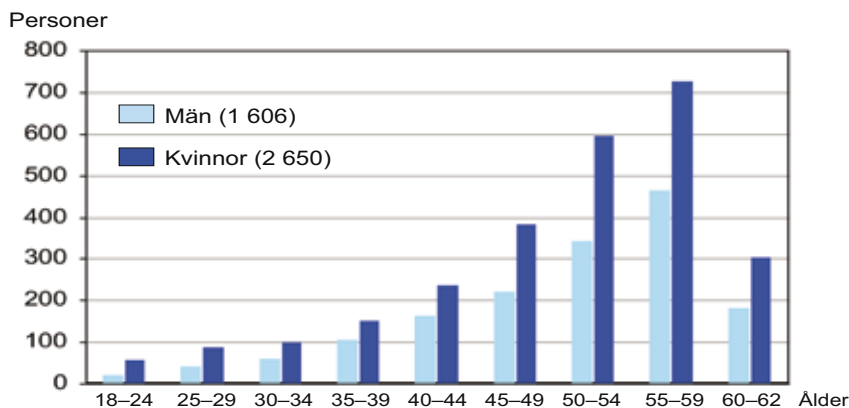
Mastoprojektet utreder också vilka yrkesgrupper som mest drabbas av arbetsoförmågenhet på grund av depression. För att kunna agera preventivt är det viktigt att på förhand känna till de yrken där depression driver människor till för tidig pension. Yrkesgruppsutredningen blir färdig våren 2009.

Samtidigt som psykiatrer och läkarkåren utbildas har man också sedan hösten introducerat utbildningspaket som ska användas i utbildningen av chefer och arbetarskyddspersonal.

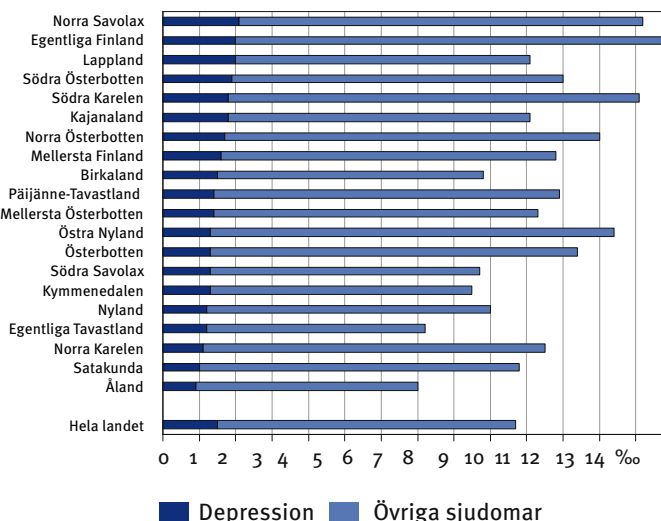
Mastoprogrammets rekommendationer är till för att hjälpa arbetsplatserna att konkret förhindra onödiga förlängningar av sjukfrånvaro. Tanken är att man redan från början ska kunna stöda arbetstagaren till att återvända på jobb.

Text och foto: Anne Niemi

Personer som år 2007 gått i arbetspension på grund av depression efter åldersgrupp

Nya invalidpensioner efter landskap år 2007, 0/00 (arbetspensioner, 25-62-åringar)

De största städerna har rekryterat rehabiliteringsexperter till sina led. De har snabbt visat sitt värde.

En fungerande företagshälsovård är gemensam sak för många olika aktörer. Rehabiliteringsklienten uppfattar många saker som komplicerade och svåra. En rehabiliteringsexpert på hemorten kan vara till stor hjälp med att lösa upp knutarna, och några har nu anställts i de stora kommunerna Åbo, Helsingfors och Esbo.

– Inom större kommuner är möjligheterna till nytt arbete och ett nytt yrke för en delvis arbetsförmögen arbetstagare större än i små kommuner. Till följd av kommunsammanslagningarna växer också företagshälsovårdsenheterna, vilket gör det möjligt att anställa rehabi-

literingsexperter, berättar rehabiliteringschef **Sirpa Salminen** på Kommunernas pensionsförsäkring.

Salminen, som arbetar på avdelningen för medicin och rehabilitering, anser att de rehabiliteringsplanerare och -experter som anställts för företagshälsovården snabbt har visat sig vara värda investeringen.

– Förmånen med arbetspensionsrehabilitering är att rehabiliteringssakkunskap och expertkunskaper samlas inom företagshälsovården. Rehabiliteringsklienten behöver stöd av människor som känner till arbetet och dess krav, socialförsäkringen, möjligheterna som ar-

Städerna spurtar i rehabilitering

Ledande företagsläkare Marjatta Vuorinen hoppas att Esbo ska utveckla en karriärbyttmodell som kan användas till att skräddarsy helt nya uppgiftshelheter.

(Foto: Pirkko Jyväkorpi)

Rehabiliteringschef Sirpa Salminen från Kommunernas pensionsförsäkring önskar att kommunerna skulle anställa rehabiliteringsexperter till företagshälsovården.

(Foto: Pirkko Jyväkorpi)

Rehabiliteringsplanerare Sari Harju arbetar på Företagshälsovården inom Helsingfors stad. Hon verkar som guide i rehabiliteringsdjungeln.

(Foto: Tuulikki Holopainen)

betsplatsen erbjuder och hela rehabiliteringssystemet.

– Rehabiliteringsexperten har tid att lyssna, diskutera och tillsammans med klienten söka nya vägar inom livet och arbetet. Rehabiliteringsklienten kan känna sig trygg och i goda händer.

Arbetsför på nytt jobb

Esbo stad har varit en föregångare med att anställa en rehabiliteringsexpert till företagshälsovården. Ledande företagsläkare **Marjatta Vuorinen** anser att en företagshälsovårdare eller rehabiliteringsplanerare som är fokuserad på rehabiliteringsprocessen innebär tidsbesparingar för såväl företagsläkarna som klienterna.

Rehabiliteringsexperterna förstärker företagshälsovårdens fokus på rehabilitering. Likt företagshälsovårdspersonalen stöder de bland annat arbetstagarens återstående arbetskapacitet och planerar för fortsatt arbete.

– I Esbo fungerar rehabiliteringsplaneraren som en kontaktperson mellan arbetsgivaren, arbetstagaren och den övriga företagshälsovården. Han eller hon sammankallar till förhandling om karriärbyten och följer med processen. Rehabiliteringsplaneraren är expert på yrkesinriktad rehabilitering, understryker Vuorinen.

Ledande företagsläkare Marjatta Vuorinen talar om vikten av att påverka attityder på arbetsplatserna. När det råder brist på personal har man vanligtvis varit mera positivt inställd till arbetsprövning och även till att anställa personer med nedsatt arbetsförmåga.

Förra året deltog 67 anställda inom Esbo stad i en process som kunde leda till ett byte av yrkesbana. Den vanligaste åtgärden inom den yrkesinriktade rehabiliteringen är arbetsprövning. En stor del av de arbetsprövningar som utförts har finansierats av Kommunernas pensionsförsäkring. Nyutbildningar, tillägs- och kompletteringsutbildningar har huvudsakligen finansierats av Kommunernas pensionsförsäkring.

Vissa av dem som bytt yrkesbana har själva bekostat sin utbildning.

– Den idealiska situationen skulle vara att en person som blivit arbetsförmögen i sitt eget arbete skulle vara fullt arbetsförmögen i sitt nya arbete, konstaterar Vuorinen och berättar att flera lyckade byten av yrkesbana sker varje år.

Majoriteten av dem som byter yrkesbana är över fyrtio

Byten av yrkesbana på grund av hälsoskäl och omorganiseringar på arbetsplatsen planeras individuellt med tanke på situationen och behoven.

– I några månaders tid får arbetsplatsen en extra arbetstagare i den som byter. Hans eller hennes lön betalas då av Kommunernas pensionsförsäkring eller från stadens personalorganiseringsbudget. Målet är att arbetstagaren ska kunna fortsätta med samma arbetsuppgifter om arbetsprövningen lyckas. Arbetsprövningsplatser kan numera ordnas relativt lätt, men svå-

righeten består i att hitta en ledig plats efteråt, säger Vuorinen.

En helt ny arbetsplats fick 17 av dem som ifjol deltog i Esbo stads program för yrkesbanebyte. Åtta personer fick sitt eget arbete omorganiserat, och 23 personer deltog i arbetsprövning. Över 75 procent av dem som bytte yrkesbana var över 40 år gamla.

Behovet av ett byte var speciellt stort inom dagvården, matserviceyrken, lokalvårdaryrken, kökshjälpen, bland primärskötare, närvårdare och sjukskötare samt på kontorsarbeten.

Inom Esbos företagshälsovård beräknar man att byten av yrkesbana på grund av hälsoskäl kommer att öka vartefter att personalen åldras.

– Nedsatt arbetsförmåga hos arbetstagaren borde åtgärdas i tid, och de gemensamt överenskomna åtgärderna borde utföras i ett så tidigt skede som möjligt. Långa sjukledigheter och sänkt arbetsförmåga bidrar också till andras arbetsbörda och kan göra stämningen på arbetsplatsen spänd.

Esbo stad har 14 000 anställda. I stadens företagshälsovård arbetar åtta företagsläkare, tolv företagshälsovårdare, fyra fysioterapeuter och fyra företagspsykologer.

En guide i djungeln

Helsingfors stad är en stor arbetsgivare med 40 000 anställda. Företagshälsovårdens uppgift är att erbjuda företagshälsovård till stadens anställda. På företagshälsovårdscentralen finns också en rehabiliteringsgrupp kallad Työhön Kuntoutumisen Tuki (2007-2009). Det är en projektfinansierad arbetsgrupp med flera yrken representerade, inklusive företagsläkare, företagspsykolog, företagsfysioterapeut, företagshälsovårdare och rehabiliteringsplanerare.

”Servicedjungle” är det första ordet som rehabiliteringsplanerare **Sari Harju** kommer på när hon ska beskriva det nuvarande rehabiliteringssystemet. Också stadens egna tjänster, som t.ex. omflyttningen, är ingen enkel process. Där ingår många faktorer, och många saker som man bör veta och känna till.

För att hitta i djungeln krävs en guidebok och någon som kan visa vägen. Sari Harju har arbetat i den rollen i ett år nu, på Helsingfors stads Företagshälsovårdscentral, och fört med sig sitt expertkunnande inom rehabilitering. Företags-

hälsovårdens vårdmedicinska synvinkel är viktig för att sjukdomar ska kunna diagnostiseras och skötas. Rehabiliteringssynvinkeln gör sitt för att stöda arbetsförmågan i situationer där hotet mot arbetsförmågan är uppenbart.

Rehabiliteringsplaneraren vet vilken typ av stöd rehabiliteringsklienten kan söka, varifrån och i vilket skede. Experten vet det smidigaste sättet att vårda varje enskild klient. Rehabiliteringsplaneraren har också kunskap om processens gång.

– Rehabiliteringsbehovet hos vår stora grupp arbetstagare är enormt. Vem behöver rehabilitering och hurdan typ? Tanken är att försöka hitta en så kvalitativt jämn metod som möjligt för att klargöra och dokumentera rehabiliteringsbehoven, säger Harju.

Rehabilitering den sista utvägen

Företagshälsovårdens lagstadgade uppgift är att leda klienter till rehabilitering och ta hand om uppföljningen av de delvis arbetsförmögna.

– Rehabilitering är den sista utvägen. Så tänker många ännu idag, och man påbörjar den ofta alldeles för sent. Rehabiliteringsbehovet borde utredas mycket tidigare än vad som nu är fallet, och rehabiliteringen borde påbörjas tidigare. Om ett positivt rehabiliteringsbeslut görs

först i det skedet då hotet om invalidpension redan trängt sig på, är man för sent ute. Det tåget har då redan gått, säger Harju.

– De delvis arbetsföra har kommit för att stanna, och borde ses som en resurs inom arbetskraften. Det finns ännu mycket att förbättra på arbetsplatserna vad gäller folks attityder, både individuellt och i arbetsgemenskapen.

För arbetsgivaren kan en rehabiliteringsplanerare bidra med ekonomiska inbesparingar då arbetstagarnas yrkesbana förlängs, och eventuellt också i form av förkortade sjukfrånvaron. Ett annat av rehabiliteringsgruppens mål är att utveckla stödfunktioner för dem som återvänder till arbetet.

Vad innebär en rehabiliterande inställning, Sari Harju?

– Det innebär en jämlik dialog med klienten, där man förhandlar, leder, utmanar och tar hand om uppföljningen. Man stöder kundens egna problemlösningsmetoder, och gör tillsammans upp en realistisk rehabiliteringsplan. Målet är alltid att stöda återvändande till arbetet, ge nycklar till att orka på jobbet, och se arbetet som en del av rehabiliteringen. Detta är speciellt viktigt för rehabiliteringsklienter inom mentalvården.

Text: Pirkko Jyväkorpi

Rehabiliteringsstöd gav nytt yrke

Helena Kohtalo-Törmänen (54), bosatt i Muhos, fick möjlighet att utbilda sig till ett nytt yrke med hjälp av utbildningsstöd från Kommunernas pensionsförsäkring. Hon blev hjälpskötare år 1982 och har sedan dess haft arbeten som motsvarat hennes utbildning på ålderdomshem och hälsocentraler. Helena har arbetat som hälsocentralassistent i Muhos sedan 1990. Det tunga arbetet som primärskötare var inte längre möjligt av hälsoskäl.

– Jag ansökte om att få studera till farmanom via den allmänna antagningen, och fick chansen att lära mig ett nytt yrke. Jag har arbetat på apoteket i Muhos som studerande sedan januari. Jag var semestervikarie fram till slutet av augusti.

Helena Kohtalo-Törmänen är nöjd med utbildningen. Ersättningen som betalas kommer in från det kommunala arbetet.

– Jag har själv bakom mig en lång yrkesbana inom kommunalväsendet, så ersättningen är tillräcklig. Pensionsförsäkringen betalade också ut stöd till skolresor och studiematerial.

– Jag visste redan i början av studierna att jag borde kunna få jobb som farmanom inom kommunen. Jag har möjlighet att förlänga min tjänstledighet från jobbet som primärskötare fram till slutet av maj nästa år. Jag hoppas ändå att jag ska få ett annat jobb. Den som lever får se.

Helena förhåller sig öppen till allt som har med jobbet att göra. Detsamma gäller Muhos, en kommun vars framtid påverkas av tillämpningen av Paras-projektet. Muhos deltar i två olika utredningar om samverkan och regionalt samarbete: med Uleåborgs stad, och inom sektorn Muhos-Tyrnävä-Uleåsalu-Lumijoki. Det slutgiltiga beslutet om samverkan görs före utgången av mars nästa år.

Text: Pirkko Jyväkorpi

Helena Kohtalo-Törmänen utbildade sig till ett nytt yrke med hjälp av stöd från arbetspensionsbolaget.

(Foto: Heidi Papinaho)

Islänningarna tar sig ur krisen med

HÅRT ARBETE

Isländska män går i pension först vid 64,5
års ålder i genomsnitt, kvinnor vid 61,6 år.

Var får de sin arbetslust?

Chefläkare Kristinn Thomasson på arbetarskyddsmyndigheten finner orsakerna till islänningarnas långa yrkesbanor i arbetskulturen och de positiva attityderna till äldre arbetstagare.

Specialist Margret Gunnarsdottir på socialministeriet anser att islänningarnas sunda levnadsvanor bidrar till den goda arbetsförmågan.

Island, som just drabbats av en svår ekonomisk kris, är på många sätt annorlunda än andra länder. Islänningarna har arbetat mycket, och det har knappast förekommit någon arbetslöshet alls. Också äldre har deltagit i arbetslivet i stora skaror.

– Här har människorna velat arbeta så länge som möjligt. Det har inte funnits något tryck att gå i pension, och ingen lockelse heller, utan tvärtom, säger chefläkaren **Kristinn Thomasson** på Islands arbetarskyddsmyndighet.

I synnerhet isländska män beräknas vara pensionerade en kortare tid än övriga nordbor. Förklaringen är att pensioneringsåldern i Island i snitt är ca tre år högre än i de andra nordiska länderna.

För närvarande går isländska män i genomsnitt i pension först vid 64,5 års ålder och kvinnor vid 61,6 års ålder.

Den lagstadgade pensionsåldern i Island är 67 år för män och 65 år för kvinnor.

– I allmänhet kan man dock arbeta så länge man har lust och krafter. Den allmänna atmosfären och attityderna har gynnat dem som arbetar länge, säger Margret Gunnarsdottir, specialist på Islands socialministerium.

Margret Gunnarsdottir är av den åsik-

ten att ett litet folk måste arbeta flitigt för att klara sig, inte minst för att ta sig ur den rådande krisen.

Stor efterfrågan på arbetskraft

Ända till i höstas har det rentav varit brist på arbetskraft på Island, i synnerhet inom servicebranscher och byggbranschen.

– Det har varit lätt att hitta jobb för den som bara vill. Det har de flesta gjort, eftersom vårt samhälle är väldigt arbetsorienterat, säger Kristinn Thomasson.

Under de senaste åren har det också funnits många utländska arbetstagare i Island, i synnerhet folk från Polen och Litauen.

– Den isländska ekonomin har nödvändigt behövt utländsk arbetskraft. På många branscher skulle vi inte ha klarat oss utan den.

Efter en lång högkonjunktur har den isländska ekonomin nu störtat in i en depression. Banker som tagit stora skuldrisker har övertagits av staten.

– Hittills har islänningarna haft en mycket stark arbetsmotivation. Vi har också haft jobb att erbjuda många olika arbetstagare, också dem som fyllt 60. Jag hoppas att depressionen inte ändrar på detta, säger Margret Gunnarsdottir.

Arbetsgivarna har också varit starkt

Välfärdsstat i kris

Den isländska välfärdsstaten drabbades av en ekonomisk katastrof på sensommaren. Finansbubblan började spricka, när staten tvingades överta den ena banken efter den andra.

Sällan har regeringen, hushållen, företagen och hela folket i något land hamnat i så stora ekonomiska svårigheter som i Island i början av hösten.

I fjol toppade Island ännu FN:s välfärdsstatistik, i synnerhet på grund av den höga förväntade livslängden (81,5 år) och den höga bruttonationalprodukten per capita (36 510 dollar). Under de goda åren hade Island satsat på hälsovården, ökat familjeförmåner och höjt pensionernas nivå. Arbetslösheten var nästan obefintlig.

Den ekonomiska krisen var en följd av den sanslösa skuldsättningen, i synnerhet bankernas. De isländska bankerna expanderade enormt i början av 2000-talet med hjälp av utländska lån.

Före den ekonomiska krisen var Islands hela nationalprodukt sammanlagt ca 15 miljarder euro om året. Statskulden uppgick till ca 50 miljarder euro. Bankerna hade också valutalån för nästan 50 miljarder euro.

Medborgarna har också levt över sina tillgångar. Hushållens skuldsättningsgrad är så hög som 200 procent.

Nu är livet i Island kafkalikt. Kronans värde har rasat. Landet måste föra sin ekonomiska politik på Internationella valutafonden IMF:s villkor. Topplaceringen i FN:s välfärdsstatistik går inte att behålla. Pensionsfonderna har minskat i värde, bostäderna likaså. Arbetslösheten har börjat öka och förutspås stiga till 8–10 procent nästa år. Tusentals terrängbilar, både nya och nästan nya, står på bilaffärernas gårdar. Butikshyllorna börjar vara tomma på utländska produkter.

Professorn i sociologi Stefan Olafsson vid Islands universitet är ändå optimistisk. Han tror inte att det isländska samhället kollapsar. Folket låter sig inte knäckas av en ekonomisk depression.

Kasinoekonomins tidevarv är dock ohjälpligen förbi.

Av alla män i världen har islänningarna den längsta förväntade livslängden, 78,8 år. De går i pension vid 64,5 års ålder i genomsnitt.

övertygade om att också de äldre arbetstagarna behövs. Man har velat satsa på arbetsförhållandena, bl.a. genom att utveckla ergonomin. Det blir intressant att se vilken inställningen till de äldre blir nu när ekonomin är i kris.

Arbete ger social status

Isländska män är för närvarande de mest långlivade av alla män i världen. Deras genomsnittliga förväntade livslängd är 78,8 år.

Bland kvinnorna kommer isländskor på tredje plats genast efter japanskorna och fransyskorna. Isländska kvinnor har en förväntad livslängd på 82,6 år.

Den höga pensioneringsåldern förklaras dock inte bara av hälsotillståndet, anser Kristinn Thomasson.

– Framför allt handlar det om attityder. Islänningarna vill att också de äldre är med i arbetslivet, säger han.

Till exempel av åldersgruppen 60–64 år deltar nästan 75 procent i arbetslivet i Island. Motsvarande siffra i Finland är drygt 30 procent.

En del av de äldre vill fortsätta arbeta för att få en bättre levnadsstandard i ålderdomen. Pensionen blir större, om man arbetar längre.

– Visst är det många som vill jobba för pengarnas skull, eftersom grundpensionen inte ännu är så hög i Island. Men för många är arbetet en viktig del av livet och ger också social status. Islänningarna anser rentav att det är fel att ställa sig utanför arbetslivet, säger Margret Gunnarsdottir.

Idag finns det drygt 15 000 utländska arbetstagare i Island, ca sju procent av hela arbetskraften. Ungefär hälften av invandrarna kommer från Polen.

Välbekanta orsaker till arbetsoförmåga

Också i Island förekommer det givetvis sjukfrånvaro, men inte riktigt lika mycket som i de övriga nordiska länderna. Enligt Kristinn Thomasson är sjukdomar i rörelseorganen den vanligaste orsaken till arbetsoförmåga och mentala problem den nästvanligaste.

– Nu oroar jag mig mest för arbetsförmågan hos arbetstagare med dålig utbildning och svaga yrkeskunskaper. Ju bättre utbildning en arbetstagare har, desto lättare hittar han eller hon jobb.

Pensionssystemet uppmuntrar till fortsatt arbete genom olika slags rehabiliteringsprogram. Även arbetstagare som fyllt 60 får delta.

Ålderskampanjer behövs inte

I Island sätter man mycket värde på de äldre arbetstagarnas kompetens och yrkeskunskap. Det har funnits en vilja att få folk att stanna kvar i arbetslivet ännu efter fyllda 60.

– Vi behöver inga särskilda kampanjer för arbetsförmåga eller åldersprogram, som ni i Finland. I Island är attityderna redan de rätta, säger Kristinn Thomasson.

Äldre ges också möjligheter att minska på arbetsbördan, om det finns behov.

Enligt Kristinn Thomasson är det också vanligt att man byter från tunga jobb, såsom fiske eller byggjobb, till lättare när man blir äldre.

– I Island har det varit ganska lätt till och

med för 75-åringar att hitta jobb, om de bara har velat. Det har funnits efterfrågan. Depressionen kan tänkas ändra på det nu.

Ofta har de äldre sådan kunskap och erfarenhet som de yngre saknar.

– Till exempel äldre fiskare högakts i Island, säger Kristinn Thomasson. – Det har i allmänhet varit lätt för fiskare att hitta jobb också på landbacken, om de har velat komma bort från sjön.

Enligt Margret Gunnarsdottir kan arbetstagarna klara sig bra på den isländska arbetsmarknaden i framtiden också, om de under hela yrkesbanan också har fått fortbildning. Enbart grundutbildningen räcker dock inte till längre.

– Ansvar ligger hos både arbetsgivarna och arbetstagarna själva. I synnerhet stora företag i Island har redan förstått att det lönar sig att satsa på de anställdas arbetsförmåga under hela yrkesbanan.

Ungdomar inte av samma virke?

Attityderna till arbete har emellertid börjat förändras också i Island. Den ekonomiska krisen kan nu ändra arbetslivet oväntat mycket.

– Nya attitydundersökningar, som publicerades i somras, visar att en del av ungdomarna inte längre vill offra hela livet åt arbetet. Det är möjligt att de som nu snabbt blivit rika vill lämna arbetslivet redan före 60 års ålder, eftersom de har råd med det, säger Margret Gunnarsdottir, specialist på socialministeriet.

I synnerhet inom finans- och it-branscherna

har många unga människor gjort snabba klipp och skaffat sig stora förmögenheter, åtminstone innan finansbubblan spräcktes.

Någon åldersdiskriminering låter sig inte märkas i Island, inte ännu åtminstone.

– Jag har inte ens hört om att någon skulle ha blivit uppsagd på grund av arbetet. Till och med de nyrika ungdomarna uppskattar de äldre anställdas kompetens och arbetsinsats. Man vill ha dem kvar i arbetslivet så länge som möjligt. Det anses vara bra för affärsverksamheten att det finns äldre personer med bland de anställda, säger Kristinn Thomasson, chefläkare på arbetarskyddsmyndigheten i Island.

Margret Gunnarsdottir hoppas på en större flexibilitet i äldre arbetstagares arbetsförhållanden, t.ex. arbetstidsarrangemang, trots depressionen.

– Vi bör förstås ha som mål att arbetstagarna också i framtiden orkar och vill vara med i arbetslivet så länge som möjligt. Om arbetsförhållandena är lagom flexibla, vill folk enligt undersökningarna arbeta ända till över 70 års ålder, säger Margret Gunnarsdottir.

Text och foto: Kari Rissa

Sjökapten Einar Magnusson

Jobbar åtminstone till 70

Skonaren Haukur tar turister ut på fyra timmars kryssningar för att se fåglar och valar på de isländska vattnen. Vi fick syn på hundratusen lunnefåglar, hundratals tretåiga måsar, tiotals havssulor och två knölvalar.

Jag tänker jobba åtminstone tjugo år till. Kanske jag jobbar tills jag fyller 70, planerar sjökapten Einar Magnusson och hissar segel.

Einar Magnusson har hittat sitt drömjobb i Husavik i norra Island. Två gånger om dagen tar han turister ut på valsafaris på North Sailings skonare Haukur. En tur tar kring fyra timmar. Oftast får man se valar, vanligtvis vikvalar och delfiner.

– Det är båtliv som bäst, hastigheten är drygt sex knop. Elva segel drar Haukur fint idag, motorn behövs inte.

Einar Magnusson styr skonaren med fast hand. Pipan hänger i mungipan. Einar har seglat på dessa nordatlantiska vatten sedan barnsben.

– Efter sjöfartsskolan fick jag jobb som skeppare på olika fiskefartyg. Det blev femton år på de isländska vattnen och lite annanstans också.

I början av 1990-talet fick Einar problem med hjärtat, det blev rytmstörningar. Han blev tvungen lämna jobbet på sjön.

– Hjärtat fixades till slut i Tyskland och jag började jobba igen. Jag grundade en datorverkstad, som jag hade här i Husavik i sex år.

Längtan till havet blev ändå så starkt att Einar år 1997 blev skeppare på valsafarifartyget Moby Dick, där han stannade ett par år.

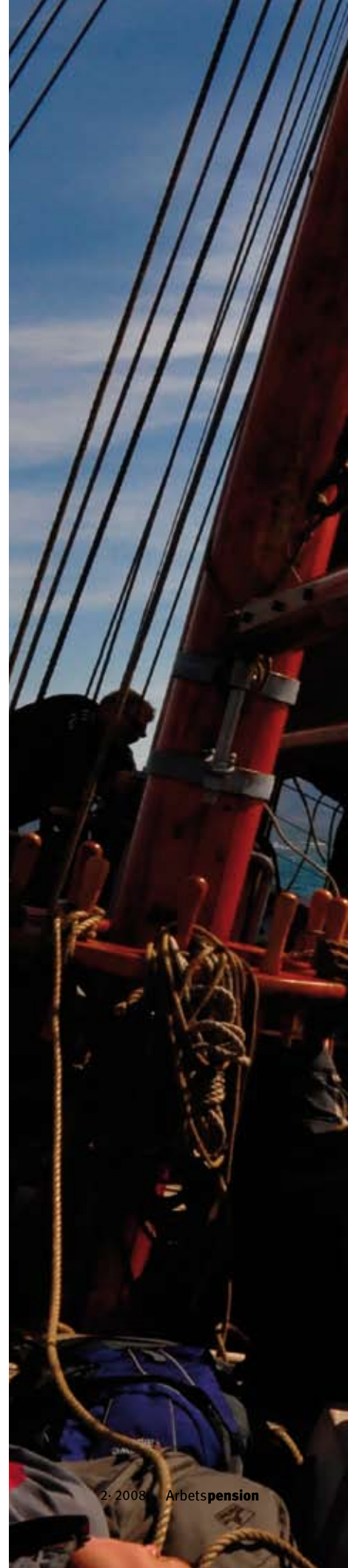
Nu har han fört befälet på konkurrenten North Sailings skonare i tre somrar. På vintrarna bygger han ett nytt stort fartyg av ek.

– Som tur har jag inga hjärtbesvär längre. Jag har varit länge på sjön och skulle kunna gå i pension vid 60. Men jag tänker nog jobba längre, kanske ända tills jag fyller 70. På företaget finns redan två kompetenta kaptener som är över 70 år gamla. Båda har tidigare varit skeppare på fiskefartyg, säger Einar.

Einar vill arbeta så länge som möjligt, eftersom han trivs på sjön. Ekonomiska skäl motiverar också till det – ju längre man arbetar, desto mer löneinkomster och desto bättre pension får man.

– Man får hoppas att man får vara frisk och att hjärtat inte börjar bråka, säger Einar, nu 48 år, och styr skonaren mot Husaviks hamn.

Det är kväll på Nordatlanten och horisonten färgas röd.

Fastän invalidpensionstagare kan och gärna vill arbeta i viss mån, kommer deras förvärvsarbete knappast att utgöra någon betydande arbetskraftsinsats. En ny utredning visar dock att försöken att få folk med nedsatt arbetsförmåga med i arbetslivet faller i god jord.

Ny undersökning visar:

Partiellt arbetsoförmögna vill gärna arbeta

Fler än två av tre som får delinvalidpension förvärvsarbetar. De arbetar dock inte mycket. I synnerhet de som får full invalidpension arbetar i allmänhet på deltid och sporadiskt. Av de invalidpensionärer som är helt utanför arbetslivet uppger var femte att de skulle vilja och kunna utföra något slag av förvärvsarbete.

Pensionsskyddscentralen har utrett invalidpensionstagarnas förvärvsarbete, deras vilja att arbeta och inkomstgränsernas inverkan på deltagandet i arbetslivet.

– Den offentliga debatten har i hög grad kretsat kring invalidpensionstagarnas önskemål om och möjligheter till arbete. Vi ville ha bekräftelse på hur vanligt det är att personer med nedsatt arbetsförmåga vill arbeta, säger forskare **Raija Gould** på Pensionsskyddscentralen.

– Dessutom beslöt vi att reda ut i vilken utsträckning invalidpensionstagarna skulle vara beredda att arbeta och hur mycket dessa planer påverkas av hur mycket de får förtjäna utan att pensionen minskar, tillägger hon.

Arbete då och då intresserar

Enligt Pensionsskyddscentralens undersökning finns det ca 32 000 personer som får full invalidpension och är utanför arbetslivet, men som gärna skulle vilja arbeta. Nästan samma uppskattning kom man till i en rapport om önskemål om arbete bland personer med nedsatt funktionsförmåga, som utredningsman **Mika Vuorela** i början av året gjorde för arbets- och näringsministeriet. I rapporten uppskattades att det finns en reserv på ca 30 000 personer med nedsatt arbetsförmåga men vilja att arbeta. Upppskattningen grundade sig på tidigare utredningar av Pellervo ekonomiska forskningsinstitut.

– Av vår utredning framgår det också tydligt hur stor arbetsinsats personer med nedsatt arbetsförmåga skulle vilja och kunna göra. I resultaten kommer det klarare fram än tidigare att önskemålen oftast gäller oregelbundet arbete och ett litet antal arbetstimmar, preciserar Gould.

Med andra ord är arbetskraftsreserven mätt i arbetstimmar inte lika stor som man kunde anta utgående från personantalet. Invalidpensionä-

rs förvärvsarbete är oftast deltidsarbete, och de som vill arbeta hoppas oftast bara på att få arbeta då och då.

För närvarande förvärvsarbetar drygt 19 000 av de ca 170 000 invalidpensionstagarna inom arbetspensionssystemet i någon mån. Av dem som får full pension arbetar endast ca fem procent, medan andelen arbetande bland dem som får delinvalidpension är 68 procent. Största delen av dem som får full invalidpension arbetar bara några timmar i veckan. De som får delinvalidpension arbetar däremot kring 20 timmar i veckan. Deras arbete är dessutom oftast regelbundet.

Inkomstgränserna har en viss inverkan

– Det sägs ofta att de som får invalidpension inte kan arbeta för att gränsen för vad de får förtjäna är så låg. Med vår utredning ville vi också få klarhet i om det stämmer, sade Gould.

Ca 15 000 invalidpensionstagare är av den åsikten att inkomstgränserna i någon mån har haft en minskande effekt på förvärvsarbetet. Enligt gällande bestämmelser kan den som får full invalidpension förtjäna 40 procent av den medelinkomst utifrån vilken pensionen är beräknad. För dem som får deltidspension är gränsen 60 procent.

– Mindre än hälften av dem som får full pen-

sion och arbetar skulle arbeta mera, om det inte fanns någon inkomstgräns. En dryg fjärdedel av de arbetande delinvalidpensionstagarna skulle öka sitt arbete om inkomstgränsen inte fanns.

Mer information om olika sjukdomsgrupper senare

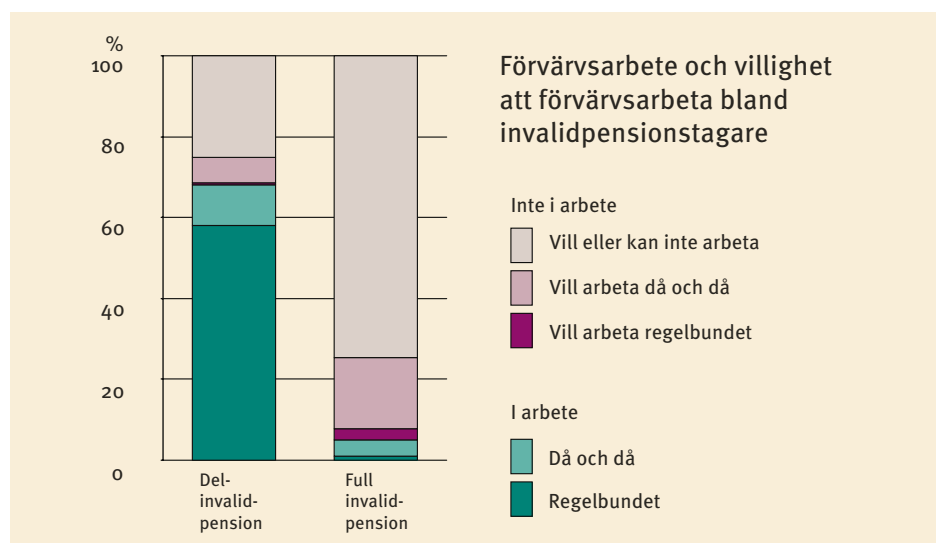
Populationen i undersökningen består av personer som i april 2008 fick invalidpension enligt arbetspensionssystemet och var födda 1946 eller senare. Samplet togs så att tillräckligt många fall från alla grupper som är intressanta med tanke på deltagande i arbetslivet och villighet till det kom med i materialet. Enkäten riktades till människor i olika åldrar, som varit olika långa tider pensionerade och som fick full eller delpension.

Svarsprocenten var rätt bra, hela 77 procent.

Senare publiceras en omfattande rapport om förvärvsarbete och önskemål om förvärvsarbete bland personer som representerar olika sjukdomsgrupper och yrken.

Text: Kati Kalliomäki

Nätpublikation: Raija Gould, Kasimir Kaliva, Jukka Lampi (2008). Työkyvyttömyys ja ansiotyö, www.etk.fi

Många behöver deltidsarbete för att orka

Mervi Takala
Forskare
Pensionsskyddscentralen

1. Deltidspension betalades till 30 000 personer i slutet av juni 2008. Hälften av deltidspensionärerna ansåg sig vara vid god hälsa. För vem är deltidspensionen avsedd?
2. Ett syfte med pensionsreformen var att förlänga tiden i arbetslivet. Man kan få deltidspension vid 58 års ålder. Hur kan deltidspensionen förlänga yrkesbanorna?
3. I Sverige avskaffades deltidspensionen vid millennieskiftet. Den ansågs för dyr. Detsamma påstås nu i Finland. Kostar deltidspensionen för mycket?

★ Man kan gå i deltidspension vid 58 års ålder, om man kommer överens om det med sin arbetsgivare. Något krav på försämrad hälsa ställs inte och har aldrig ställts under de 20 år som möjligheten till deltidspension har funnits. Den kommitté som planerade deltidspensionen och andra förtidspensioner hoppades dock i sitt betänkande år 1981 att deltidspensionen skulle bidra till att minska antalet invalidpensioner. Tanken var att de vilkas hälsa bara hade försämrats lite inte behövde helt dra sig tillbaka från arbetslivet. När systemet planerades tänkte man också att äldre personer skulle orka bättre med deltidsarbete än med heltidsarbete. Dessa förhoppningar har också besannats.

Tio procent av deltidspensionärerna säger sig ha dålig hälsa, och åtminstone för den här gruppen är deltidspensionen ett alternativ till att söka invalidpension. Största delen av deltidspensionärerna säger också att de orkar bättre med att arbeta på deltid än på heltid.

Ungefär hälften av deltidspensionärerna säger att deras hälsa är måttligt bra eller dålig. Även de har möjlighet att fortsätta med deltidsarbetet tills de får ålderspension. Enligt en enkät bland deltidspensionärerna år 2007 skulle de deltidspensionärer vilkas hälsa var dålig eller måttligt god ha sökt heltidspension antingen genast eller efter en kort tid, om de inte hade haft möjlighet till deltidspension. De som var vid god hälsa kunde ha fortsatt arbeta på heltid, om de inte hade fått deltidspension.

Längre yrkesbanor till följd av pensionsreformen

★ Deltidspensionärernas yrkesbanor kan förlängas genom att de orkar bättre med deltidsarbete. De flesta av dagens deltidspensionärer planerar att gå i ålderspension vid 63. Det är en högre pensioneringsålder än deltidspensionärer tidigare har siktat på.

Deltidspension kan bidra till längre yrkesbanor på två sätt: genom att höja sysselsättningsgraden bland äldre personer och genom att öka den totala arbetsinsatsen. Under de senaste åren har sysselsättningen ökat snabbt bland de äldre åldersgrupperna. En del av ökningen förklaras av att deltidsarbetets andel ökat, vilket är en följd av att deltidspensionärerna blivit fler. Eftersom en del av den ökade sysselsättningen i äldre åldersgrupper kan förklaras med deltidspensionen, uppfyller deltidspensionerna det första villkoret för att förlänga yrkesbanorna.

I fråga om deltidspensionärernas arbetsinsats är det dock annorlunda. Äldre personers totala arbetsinsats minskar, när största delen av deltidspensionärerna går i ålderspension vid 63. För att deltidspensionärernas arbetsinsats ska hållas på samma nivå som deras som arbetar heltid tills de går i pension vid 63, borde deltidspensionärerna arbeta på deltid tills de fyller 68. Efter pensionsreformen är det möjligt att gå i deltidspension vid 58–67 års ålder.

Rimliga kostnader

★ Den minskade arbetsinsatsen har varit en orsak till att deltidspensionssystemet har ansetts vara dyrt. I bakgrunden ligger tanken att deltidspensionärerna får betalt för att hålla sig borta från arbetet. Det stämmer inte överens med pensionsreformens mål, och därför är slutsatsen att varje euro som går till deltidspensionerna är bortslösad. Deltidspensionsutgiften är ju inte särskilt stor i sig, bara 1,3 procent av arbetspensionsutgiften, dvs. ca 0,2 miljarder euro om året.

När man bedömer kostnaderna är det dock bra att komma ihåg att många av dem som får deltidspension använder sin ökade fritid till att hjälpa andra. År 2007 hade var tredje deltidspensionär sådana uppgifter med anknytning till omsorg och familj och anhöriga som inte kan betraktas som normalt hushållsarbete. Deltidspensionärerna är i en sådan ålder att de har anhöriga i behov av omsorg i både äldre och yngre generationer. Det arbetet kommer knappast att minska i framtiden, när tjänsterna gallras och vården och omsorgen i allt högre grad läggs på familjernas ansvar.

Publikation: Osa-aikaeläke ja eläkeuudistuksen tavoitteet
Mervi Takala och Marjukka Hietaniemi (red.)
Raportteja 2008:2

För pensionsreformen år 2005 sattes det som mål att pensionsövergångarna skulle ske två eller tre år senare än nu, dvs. vid 62–63 års ålder. Det är ett tufft mål - för närvarande går man i pension lite före 60 års ålder i genomsnitt.

I PSC:s undersökning Flexibel pensionsålder frågade man privatanställda som år 2003 närmade sig pensionsåldern, när de tänkte gå i pension. Samma personers faktiska pensionsövergångar följdes sedan år 2003–2006 med hjälp av PSC:s registeruppgifter.

Hälften av 63-åringarna arbetar fortfarande

En uppföljning av undersökningen som publicerades i november visar att finländarna nu går

i pension i en litet långsammare takt än de planerade tidigare. Av undersökningen kan man dock inte dra någon klar slutsats om hur mycket pensionsövergångarna i verkligheten har senarelagts. Riktningen ser dock ut att vara den rätta.

Av dem som deltog i undersökningen antog 48 procent att de skulle gå i pension åren 2003–2006, men endast 43 procent gjorde det.

Skillnaden på fem procentenheter är tydligt skönjbar, men forskarna anser inte att den är särskilt stor.

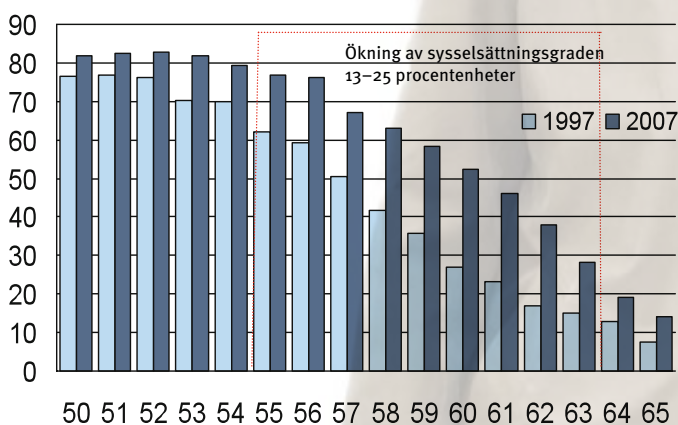
När forskarna slutade följa pensioneringarna i gruppen arbetade nästan hälften av 63-åringarna i undersökningen fortfarande, trots att de redan hade rätt till ålderspension. Forskare **Seppo Karisalmi** och forskningschef **Eila Tuominen** betraktar resultatet som positivt.

Pension senare än planerat

Finländarna har gått i pension i en något långsammare takt än de planerade före 2005 års pensionsreform. Arbetsgivarens stöd och en bättre pension lockar till fortsatt arbete, framgår av Pensionsskyddscentralens färskaste undersökning.

De som har en dålig pension att se fram emot jobbar gärna längre, säger Seppo Karisalmi.

% Sysselsättningsgraden efter ålder 1997 och 2007

Källa: Arbetskraftsundersökningarna 1997 och 2007, Statistikcentralen

Sysselsättningsgraden stiger bland de äldre

Tuominen ser det som ett gott tecken att sysselsättningsgraden bland de äldre på arbetsmarknaden hos oss går i en gynnsam riktning.

Enligt statistiken har förvärvsarbetet ökat bland personer som fyllt 55 år från mitten av 1990-talet till dessa dagar, och dessutom mycket snabbt jämfört med Europa i övrigt. Ökningen är hela 20 procentenheter.

– Det är en rekordsnabb takt jämfört med de övriga EU-länderna, säger Tuominen.

Hon ser det som positivt att sysselsättningsgraden bland 55–63-åringarna har stigit så pass snabbt. Denna åldersgrupp var också målgruppen för en stor del av de pensionspolitiska åtgärderna från mitten av förra decenniet till pensionsreformen år 2005.

Ändå släpar sysselsättningsgraden bland de äldre hos oss efter de övriga nordiska länderna och vissa OECD-länder, såsom USA och Japan. I USA tvingar fattigdomen människorna att arbeta ännu i pensionsåldern.

Bonustillväxten fungerar

Vad får då människor att arbeta längre?

De ekonomiska sporrarnas betydelse kom tydligt fram också i denna undersökning. De som hade en dålig pension att se fram emot fortsatte oftare än andra att arbeta.

En bättre pension lockar till fortsatt arbete, om arbetsförmågan och arbetsförhållandena tillåter det. I psykiskt tunga och stressiga arbeten vill man inte fortsätta.

En innovation i pensionsreformen var den så kallade bonustillväxten. Pensionen blir bättre ju längre man arbetar. De som fyllt 63 har den snabbaste pensionstillväxten, hela 4,5 procent av årsarbetsinkomsten. De som inte ännu fyllt 53 tjänar in pension med 1,5 procent om året.

– Bonustillväxten intresserar i synnerhet de äldsta arbetstagarna, och mera män än kvinnor. De som är mycket arbetsorienterade lockas mer av incitamenten än de som inte är det, säger Karisalmi.

Viktigt med arbetsgivarens stöd

Arbetsgivarens sätt att förhålla sig till äldre anställda har enligt undersökningen en stor inverkan på villigheten att arbeta vidare. De som

fortsätter är sådana som arbetsgivaren stöder och uppmuntrar att arbeta till den flexibla pensionsåldern.

Enligt Seppo Karisalmi spelar arbetsgivarens attityder och uppfattningar en viktig roll när en anställd överväger att fortsätta arbeta efter 63 års ålder.

Ett gott arbetsklimat bidrar också, såsom det har konstaterats också i många andra undersökningar.

Arbetsstillfredsställelsen håller en hög nivå hos oss. Enligt olika mätningar verkar den göra det år efter år.

– Om arbetstagaren kan påverka sitt eget arbete och stämningen på arbetsplatsen är i skick, ökar tillfredsställelsen och folk överväger att fortsätta arbeta, säger Tuominen.

Åldersledarskap som de vises sten?

I Finland finns det goda exempel på företag där man kan leda äldre personer. Omsorg om äldre anställdas arbetsförmåga och extra ledighet eller semester till dem som närmar sig pensionsåldern bidrar till att folk orkar jobba kvar.

Sådana mönsterelever är till exempel Oras, som gör vattenkranar, eller Pekka Niska, som arbetar med lyftkranar, säger forskarna.

Jäktet och stressen har onekligen ökat på arbetsplatserna. Utan vidare gör det pensionen mer lockande än fortsatt arbete. En alltför stor psykisk belastning och press får folk lätt att fundera på att pensionera sig.

Psykihistorikern Juha Siltala har framfört de allra dystraste omdömena om det finska arbetslivets tillstånd. Han anser att arbetet har förlorat sin meningsfullhet. Därmed har arbetslivets kvalitet blivit klart sämre.

Många mätningar visar att det inte är så enkelspårigt som Siltala påstår. Vissa saker har gått i en sämre riktning på arbetsplatserna, medan annat har förbättrats.

Enligt Karisalmi och Tuominen är det viktigt att märka att en positiv utveckling av arbetsklimatet och arbetsförhållandena bidrar till att äldre anställda vill fortsätta.

Text: Jouko Moilanen

Foto: Anne Niemi

Rapport: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:2: Eläkeaikomukset ja eläkkeelle siirtyminen. ISSN 1236-3049. Rapporten kan läsas på www.etk.fi.

Eila Tuominen tycker det är positivt att sysselsättningsgraden bland äldre personer har stigit i rask takt.

Pensionsavgifter diskuteras mycket i det offentliga men har sällan blivit föremål för närmare undersökningar. Pensionsskyddscentralen har utfört pionjärbete inom området, och det har väckt intresse också på övriga håll i Europa.

Efter ett visst motstånd i början lyckades vi sälja tanken på en jämförelse av pensionsavgifter till de övriga nordiska länderna, och fick med oss våra kolleger i respektive land, berättar nöjt Pensionsskyddscentralens specialexpert **Mika Vidlund** och **Jarna Bach-Othman**.

De utgör en del av PSC:s forskningsgrupp på fem personer, och har tillsammans publicerat Pensionsskyddscentralens färskaste rapport "Eläkemaksutasa yhdeksässä Euroopan maassa".

Delar av rapporten kommer att översättas till engelska. Finansieringen utgör ett viktigt delområde inom socialskyddet, och det lär finnas både behov och efterfrågan på jämförelser.

Jämförelse en svår konst

I rapporten jämförs nivån på pensionsavgifterna i Finland, Sverige, Norge, Danmark, Nederländerna, Tyskland, Frankrike, Storbritannien och Schweiz. Dessutom innehåller boken också en detaljerad beskrivning av finansieringen av pensionssystemen i respektive land.

Internationella jämförelser och statistik berör huvudsakligen endast lagstadgade pensionsutgifter och avgifter. I sådana jämförelser brukar Finlands pensionsavgiftsnivå höra till de allra högsta.

– Missuppfattningen beror på att vår heltäckande lagstadgade arbetspension jämförs direkt med pensioner som endast garanterar grundtrygghet i andra länder, poängterar Bach-Othman.

När man undersöker helhetsnivån på pensionsskyddet bör man också beakta tilläggspensionssystemen, statens finansieringsandel och finansieringen av ersättningar liknande pension. I många länder utgör dessa en betydande del av helhetskostnaderna och invånarnas pensionsskydd.

Hur hittar man statistik?

Att söka och finna statistik om pensionsavgifter utanför Finland låter som rena detektivarbetet. Exempelvis i Storbritannien finns tusentals till-

läggspensionssystem, vilket försvårar letandet. I Frankrike finns å andra sidan tiotals lagstadgade system, med många betalningsöverföringar mellan systemen.

– Vi grävde efter information både hos försäkringstillsynsmyndigheterna och på webbsidorna för de bolag och anstalter som administrerar systemen, berättar Bach-Othman.

– Det räcker inte bara med att hitta siffrorna, de måste också studeras skickligt för att man ska kunna skönja den verkliga avgiftsnivån på det totala pensionsskyddet, säger Vidlund, medan han fortsätter beskriva undersökningen

som krävt noggrann källkritik.

Enligt honom är till och med den nordiska pensionsstatistiken en utmaning för en jämförande studie.

– Men vi fick stor hjälp av våra nordiska samarbetsparter med att kolla upp informationen, säger Vidlund tacksamt.

Avgifterna i Finland på medelnivå

– I Storbritannien kan den låga avgiftsnivån förklaras med att det lagstadgade pensionsskyddet också är lågt. Dessutom måste man ta i beak-

Pensionsavgifternas nivå i olika länder har utretts av Jarna Bach-Othman, Juha Knuuti, Marja Kiviniemi, Mika Vidlund och Antti Mielonen på Pensionsskyddscentralen.

tande att bara hälften av alla arbetstagare får tilläggspension, upplyser Bach-Othman.

Den finländska arbetspensionens speciella kännetecken är att det inte finns något tak på vare sig pensionsinkomsterna eller avgifterna, samt att tilläggspension är sällsynt. En betydande del av pensionavgiften fonderas hos oss, precis som i Sverige.

– När man ser på helhetsavgifternas nivå i de nio olika jämförelseländerna blir den till sist förvånansvärt enhetlig, summerar Vidlund.

Finland hör inte till de länder som har den högsta betalningsnivån, utan placerar sig på mitten. Pensionerna kostar mest i Danmark och Tyskland. I Tyskland finns ingen fondering och en del av avgifterna tas från skatterna.

Pension – ett ord med många betydelser

Utredningen tog inte ställning till hurudant pensionsskydd som fås för avgifterna. Pensionsavgifterna och -utgifterna beskriver inte direkt

nivån på själva pensionsskyddet. Det bör noteras att skyddet under pensionstiden fortfarande är en väldigt kulturbunden fråga i det enade Europa.

– Det skulle vara verkligt svårt att t.ex. jämföra hur mycket hjälp pensionärerna får från sina släktingar, konstaterar Bach-Othman.

Pensionsavgifterna och eventuella förändringar i dem uppfattas överallt som verkligt känsliga frågor. Kanske är det därför som pensionsskyddet och dess kostnader beskrivs flexibelt och på många olika sätt?

– Norges oljeinkomster fonderas under beteckningen ”statens pensionsfond”, men fondens pengar används också till allmänna budgetutgifter, säger Vidlund.

Å andra sidan kan förmåner av pensionstyp också betalas ut under andra namn.

– I Sverige och Frankrike får de arbetsoförmögna sin invalidpension från sjukförsäkringssystemet, och dessa kostnader togs med i jämförelsen, säger Bach-Othman.

Pensionsavgifternas framtid

Rapportens tvärsnittår är 2005. Enligt forskarna ger det dock en ganska bra bild av pensionsavgifternas nuläge.

– Förändringar kan ändå ske snabbt. I Norge har antalet försäkrade under det obligatoriska, avgiftsbaserade tilläggspensionssystemet stigit från hundratusen år 2005 till ungefär en miljon idag, vet Vidlund berätta.

Avgiftsbestämmdheten stärker sin position i det europeiska pensionsskyddet, i såväl nya som gamla EU-länder. Nya anställda får i allmänhet avgiftsbestämt skydd, medan de förmånsbaserade systemen blir allt färre.

Utvecklingen i EU:s största land Tyskland har varit intressant. Maximibeloppet på pensionsavgiften begränsades för några år sedan till 20 procent före år 2020, men står redan nu på 19,9 procent.

– Eftersom Tyskland inte tillämpar förhandsfondering har man varit tvungen att dämpa trycket på höjning av avgiften med nedskärningar i förmånerna. Dessutom krävs statligt stöd, säger Vidlund.

Finländska avgiften tydlig

Det finländska pensionsskyddet har ibland anklagats för att vara ogenomskinligt. Det lär stämma att den enskilda medborgaren ibland kan ha svårt att omfatta sitt totala pensionsskydd, men pensionsavgiftsrapporten visar på en grundläggande skillnad mellan finländarna och deras europeiska syskon i de länder som jämförts.

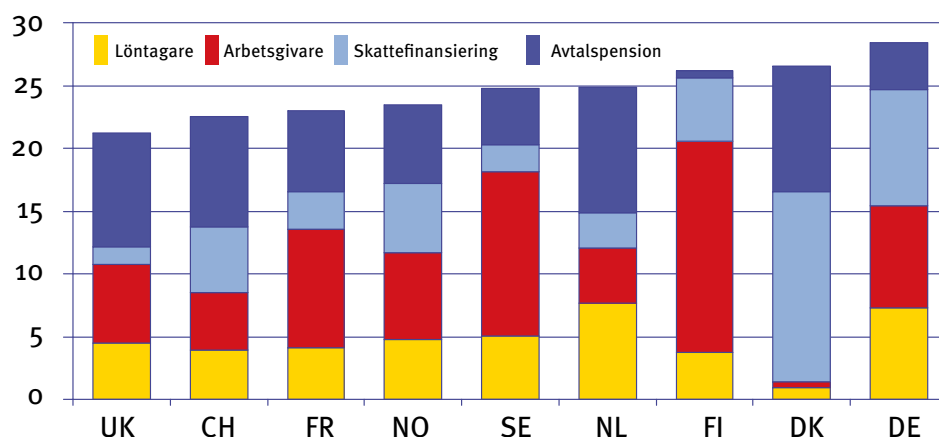
– I andra länder finns många som inte ens vet hur mycket de betalar i pensionsavgifter. Här ser vi det direkt på löneremsan, påpekar Vidlund.

– Det finska systemet är förhållandevis tydligt, bekräftar Bach-Othman.

Text: Kimmo Kontio

Foto: Anne Niemi

Pensionsavgifterna i proportion till löntagarersättningarna år 2005, %

Jorden runt

PETER LINDSTRÖM,
INFORMATIKER,
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Läs mer om pensioner
i andra länder på
Pensionsskyddscentralens
webbplats www.etk.fi.

POLEN

Facket ockuperade ministeriet

★ Medlemmar av polska fackförbund ockuperade i slutet av oktober landets social- ja arbetsministerium i protest mot lagförslaget om förtidspensioner. Förslaget begränsar arbetstagarnas rättighet att få förtidspension.

Den nya lagen ger arbetstagare endast i vissa fysiskt ansträngande arbeten rätt att ta förtidspension under följande fem års tid. Fackförbunden anser denna rättighet vara otillräcklig och kräver att den utvidgas till också andra arbeten.

För tillfället är 1,3 miljoner polacker berättigade till förtidspension. Om den nya lagen träder i kraft minskar antalet till 250 000 personer.

Landets parlament godkände lagförslaget i början av november, men president **Lech Kaczyński** överväger att använda sin veto rätt mot lagen.

För regeringen är den nya pensionslagen av stor betydelse. Premiärminister **Donald Tusk** kommenterade presidentens övervägande att han "ber på sina bara knän att presidenten inte ska hindra lagen från att komma i kraft."

(AARP International 7.11.2008; IPE 31.10.2008 och 2.9.2008.)

OECD

Finanskrisen kostade tre biljoner

★ Den globala finanskrisen minskade på världens pensionsförmögenhet mellan januari och oktober med 3,2 biljoner (3 200 000

000 000) euro, räknar Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD.

Pensionsfondernas intäkter har sjunkit i medeltal med tio procent. OECD presenterade sina beräkningar i november i ett seminarium i Paris.

Enligt OECD har finanskrisen försvagat också olika typers pensionssystem. De värsta förlusterna har drabbat Irland, USA och Nederländerna, där aktiernas betydelse i pensionsförmögenheten är störst.

OECD varnar att ännu värre beräkningar om finanskrisens kostnader kan väntas vid årsskiftet.

(IPE 13.11.2008)

ARGENTINA

Privata pensionsfonder nationaliserades

★ Argentinas president **Cristina Fernández de Kirchner** godkände i slutet av oktober en ny lag, som nationaliserar alla privata pensionsfonder i landet.

Landets regering betraktar den nya lagen som ett linjedrag: ett nationaliserande av pensionsfonder ger framtida pensionärer ett bättre skydd mot kriser på finansmarknaden.

– G8-länderna skyddar sina banker. Vi skyddar våra arbetare och pensionärer, kommenterade Kirchner sitt beslut.

Nationaliserandet av tio privata pensionsfonder har väckt stor upståndelse i landet. Fackförbunden och en del av oppositionen har gett presidenten sitt stöd. De privata fonderna har länge kritiserats för höga förvaltningskostnader.

Somliga av Argentinas ekonomer är rädda

för att de nationaliserande pensionspengarna missbrukas av staten. En hotbild som målats upp av ekonomerna är att pensionsförmögenheten används till att balansera den vacklande statsekonomi. Den konservativa tidningen *La Nación* kallade nationaliseringen för "legaliserad plundring".

De privata pensionsfonderna grundades år 1994 under Carlos Menems presidentperiod. Menems pensionsreform gav arbetarna rättighet att besluta var deras pension skulle placeras. Pensionen kunde placeras antingen i statliga eller privat fonder.

Tio år senare hade 84 procent av de argentinska pensionsspararna valt sig en privat fond. I oktober detta år var värdet på de privata fonderna cirka 23 miljarder euro.

(Guardian.co.uk 3.11.2008; Economist 23.10.2008; Taloussanomat 22.10.2008)

FÖRENTA STATERNA

Ålderstigna bestämmer framtiden

★ Presidentvalen i USA har väckt diskussion om pensionärernas och de ålderstignas inflytande i landets inrikespolitik. Pensionärer och ålderstigna avgjorde valresultatet, skriver bland annat tidskriften *The Economist*.

Pensionärerna har stort politiskt inflytande speciellt i Florida. Delstaten lockar till sig mycket folk vid pensionsåldern, som söker sig till solen och värmen. I årets presidentval antas många pensionärer ha röstat på **Barack Obama** i protest mot finanskrisen. Krisen har slagit hårt mot pensionärers ekonomi.

Pensionärernas inflytande i USA drivs speciellt av lobbyorganisationen AARP. Under president George W Bushs andra period sköt organisationen den planerade socialskyddsreformen i sank.

Under Barack Obamas och **John McCain**s valkampanjer påverkade AARP aktivt diskussionen om hälsovårdens framtid. Både Obama och McCain skrev under AARP:s vädjan för en hälsovårdsreform. AARP:s inflytande i USA kommer troligtvis att ha stor betydelse under Obamas presidentperiod. *The Economist* tror att vi kommer under de kommande åren att se politik, som försöker förlänga yrkesbanorna.

Enligt en survey av AARP överväger 65 procent av 45+-åringarna i landet att ta förlänga sin yrkesbana och ta pensionen senare.

(Economist 1.11.2008; Guardian 5.11.2008)

EU

Stora skillnader i befolkningens hälsa

★ Det finns stora skillnader i befolkningens hälsa i EU-länderna. Enligt en grupp forskare vid Leicesters universitet har västeuropéerna i medeltal 14 fler år av god hälsa än östeuropéerna.

Enligt forskningen kan en 50-årig man i Italien, Nederländerna och Sverige i medeltal se fram emot att få leva till 70 år innan han får allvarliga hälsoproblem. Samtidigt har en 50-årig man i Ungern, Lettland och Slovakien bara tio år kvar av sin hälsa.

Flest år med god hälsa har de danska kvinnorna (74,1), minst de estniska kvinnorna (60,4).

Den främsta orsaken till variationen i befolkningens hälsa är olika rättigheter till hälsovård. Också ländernas bruttonationalprodukt och samhällets stöd för äldreomsorg korrelerar med befolkningens hälsa.

(Euobserver 18.11.2008)

FRANKRIKE

Fransmännen ska jobba längre

★ Fransmännen ska arbeta längre, tycker landets regering. Regeringens förslag till ny pensionslag ger fransmännen från årsskiftet möjlighet att arbeta tills de blir 70 år.

Oppositionen ser den nya lagen som ett försök att riva upp landets pensionssystem och höja pensionsåldern. Arbetsminister **Xavier Bertrand** försäkrar att lagets syfte endast är att förlänga yrkesbanorna.

– Låt fransmännen välja själva. Låt dem arbeta! försvarar arbetsminister Bertrand lagen.

Enligt den nuvarande lagstiftningen kan arbetsgivaren tvinga arbetstagaren att pensionera sig vid 65 års ålder.

Två tredjedelar av fransmännen tycker att lagförslaget är dåligt, enligt en opinionsundersökning i tidningen Le Parisien.

(YLE 1.11.2008; Sydsvenskan.com 10.11.2008; France24.com 14.11.2008)

SVERIGE

Övertro på marknadskrafter

★ Det svenska pensionssystemet präglas av en övertro på marknadskrafterna. Denna slutsats drar socialantropologen **Anette Nyqvist** i sin avhandling om premiepensionssystemets uppkomst i Sverige under 1990-talet.

Enligt Nyqvist är premiepensionssystemet ett tydligt exempel på den politiska linje, som gav individen större ansvar och egenmakt i samhället. De svenska pensionsspararna gjordes på 90-talet till pensionsplacerare.

– För mig var det intressant att se en så klar vändning av traditionell svensk socialpolitik och välfärdspolitik. Det uppstod en väldig förvirring när man byggde en trygghetsmekanism på otrygga mekanismer, säger Nyqvist i en intervju för tidningen Riksdag & Departement.

Myndigheterna i Sverige har redan länge haft problem med att informera medborgarna om premiepensionen. Efter det gångna årets börsras har premiepensionen blivit ännu mindre intressant för svenskarna. De som inte fattat aktiva placeringsbeslut har klarat sig bra jämfört med dem som placerade sina pengar i AP-fonderna. Nyqvist ser situationen som en ödets ironi.

– Visst kan det verka lite ironiskt. Det går inte att göra rationella val inom PPM-systemet, det klarar inte experterna heller, säger Nyqvist.

(Riksdag & Departement #31)

Förtidspension ger sämre hälsa

★ De förtidspensionerade svenskarna har dålig livskvalitet, behöver mycket hälsovårdstjänster och dör yngre än andra personer, konstaterar allmänläkare **Thorne Wallman** i sin avhandling vid Uppsala universitet.

Wallman undersökte de medicinska konsekvenserna av förtidspensionering. Resultatet blev för honom en överraskning. En förtidspensionär har hög risk att dö i förtid. Förtidspensioneras man vid 25–30-årsåldern är risken 8 gånger så stor. Får man förtidspension vid 60 år är risken fortfarande 2–2,5 gånger högre än andra har i samma ålder.

– Man kan jämföra förtidspensionerade med personer som röker tjugo cigaretter om dagen. För rökarna är risken att dö i förtid fem gånger så stor, säger Thorne Wallman.

Wallman följde nästan 14 000 personers

liv under mer än 20 år. Nära 2 000 av dessa var eller blev förtidspensionerade under tidsperioden.

Det finns 550 000 förtidspensionärer i Sverige. Dessutom är nära 200 000 personer sjukskrivna. Mängden utgör tillsammans 14 procent av arbetskraften.

Risken för sjukpensionering ökar med längre sjukskrivning. En person som är sjukskriven 250 dagar i följd har 50 procents sannolikhet att bli förtidspensionerad. Har sjukskrivningen varat i 360 dagar har han 80 procents sannolikhet, enligt Wallmans avhandling.

(HBL 9.11.2008; Du & Jobbet 7.11.2008; Uppsala Dissertations from the Faculty of Medicine 383)

NORDEN

Nya lagar försvårar att lyfta pension över gränserna

★ Enligt en kritisk rapport som i oktober överräcktes till de nordiska ländernas statsministrar går ansträngningarna att minska gränshindren i Norden allt sämre. Det uppstår hela tiden nya och onödiga gränshinder, som försämrar medborgarnas sociala trygghet.

Arbetsgruppen Gränshinderforumet anser att myndigheterna i de nordiska länderna inte jobbar tillräckligt för att ta reda på vad de andra länderna stiftat i sin pensionslagstiftning. Speciellt sjukpensionerna vållar problem.

En person kan ha rätt till sjukpensionering i ett land, men inte i ett annat där pension också förtjänats. Det finns till exempel ett fall där en finländare anses vara helt arbetsoförmögen i Finland men bara till hälften arbetsoförmögen i Sverige. Han kan få sjukpension bara för den pension som han intjänat i Finland.

De nordiska ländernas byråkrati är ovillig att göra något åt problemen. Det krävs en mycket klarare politisk vilja för att bryta det här systemet, anser **Ole Norrback**, ordförande för Gränshinderforumet.

(DN 30.10.2008)

Finlands första arbetslivspris går till Juhani Ilmarinen

► Fonden för arbetslivspris har beviljat Finlands arbetslivspris till **Juhani Ilmarinen** som är professor vid Arbetshälsainstitutet fredagen den 7 november. Priset beviljades för första gången och delades ut av republikens president Tarja Halonen, som är beskyddare för priset. Priset ges till en verksamhet eller innovation som har gjort det möjligt för äldre att orka längre i arbetslivet, förbättrat förutsättningarna för sysselsättning eller främjat arbetsförhållandena bland äldre. Priset är värt 17 500 euro.

Professor Ilmarinen är en välkänd och ansedd forskare både i Finland och globalt. Han är en föregångare då det gäller att forska i och utveckla kvaliteten på arbetslivet för äldre. Det är långt professor Ilmarinens förtjänst att man i Finland har kunnat fokusera på verksamhet som upprätthåller och förbättrar arbets-

förmågan i samband med problem som berör den åldrande arbetskraften. Ärendet har inte uppfattats som en fråga om åldersdiskriminering i arbetslivet och man har inte heller ansett att ålder är ett hinder för arbete. I stället har erfarenheten som kommer med en viss ålder setts som en rikedom och som någonting som hela arbetsgemenskapen har nytta av.

Målet med utmärkelsepriset, som nu delades ut för första gången, är att påverka attityder och upprätthålla den samhälleliga diskussionen om hur de äldre orkar i arbetslivet och om välbefinnande i arbetet.

Priset beviljas av Fonden för arbetslivspris som har grundats av social- och hälsovårdsministeriet och Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra.

(SHM)

Arbetspensionsavgifterna år 2009

► De centrala arbetsmarknadsorganisationernas pensionsförhandlingsgrupp har avtalat om att den genomsnittliga arbetspensionsförsäkringsavgiften inom den privata sektorn höjs med 0,2 procentenheter. Den genomsnittliga APL-avgiften år 2009 blir då 22,0 procent. I den genomsnittliga avgiften ingår arbetstagarens avgift, som är 4,3 procent av lönen för dem som inte ännu fyllt 53 år och 5,4 procent av lönen för dem som fyllt 53 år.

Enligt arbetspensionslagstiftningen fördelas ändringarna av arbetspensionsförsäkringsavgiften jämnt mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. År 2009 höjs emellertid arbetstagarens avgift med 0,2 procent, medan arbetsgivarens avgift i genomsnitt är oförändrad. Av höjningen hänför sig 0,1 procentenheter till höjningen av den totala avgiften och 0,1 procentenhet till att den justeringspost av engångsnatur som år 2008 har sänkt avgiften med 0,1 procent inte längre gäller.

År 2006 avtalade centralorganisationerna att det överskott som bildats av invalidpensionsavgiften ska återbäras till små och medelstora arbetsgivare före utgången av år 2009. Återbäringen år 2000 uppgår till 1,0 procent av de löner som omfattas av tariffavgiften. Den är lika stor som motsvarande återbäring år 2008.

Social- och hälsovårdsministeriet fastställer grunderna för arbetspensionsförsäkringsavgif-

ten på ansökan av arbetspensionsförsäkringsbolagen.

Arbetspensionsindex för år 2009

► De penningbelopp och inkomstgränser som bestäms i arbetspensionslagarna justeras årligen i början av januari med lönekoeficienten. Löpande pensioner justeras med arbetspensionsindex. År 2009 har lönekoeficienten värdet 1,192, arbetspensionsindexet poängtalet 2286 och det s.k. halvvägsindexet, som används under en övergångsperiod, poängtalet 2494.

Den fastställda lönekoeficienten innebär en höjning på ca 6 procent jämfört med år 2008. Arbetspensionsindexet innebär en höjning på knappt 5 procent och halvvägsindexet en höjning på drygt 5,5 procent.

Indexjusteringarna är beroende av förändringen i konsumentpriserna och lönerna. I arbetspensionsindex står ändringen i prisnivån för 80 procent och ändringen i lönenivån för 20 procent. I lönekoeficienten är siffrorna de motsatta, prisnivåns andel är 20 procent och lönernas 80 procent.

Med arbetspensionsindex justeras löpande pensioner och alla socialförsäkringsförmåner som är bundna till det. Utöver arbetspensionerna och familjepensionerna enligt arbetspensionslagarna är pensioner enligt lagen om skada ådragen i militärtjänst, generationsväx-

lingspensioner, avträdelsepensioner, avträdelsestöd och avträdelseersättningar samt rehabiliteringspenningens minimibelopp bundna till arbetspensionsindex. Även löpande ersättningar enligt lagen om olycksfallsförsäkring, lagen om olycksfall i militärtjänst, trafikförsäkringslagen, patientskadelagen samt lagen om ersättning av miljöskador är bundna till arbetspensionsindex.

Lönekoeficienten används från och med år 2005 till justering av arbetsinkomster, gränsbelopp enligt arbetspensionslagarna samt fribrev. Lönekoeficienten används också för justering av inkomstgränser för fastställande av sjukdagpenning, moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning, specialvårdspenning samt rehabiliteringspenning och fastställande av minimi- och maximibeloppet för stöd för närståendevård samt arvode enligt lagen om familjevårdare.

Inom arbetspensionssystemet används dessutom ett tredje index, det s.k. APL-halvvägsindexet, under en övergångsperiod till år 2012. Det används vid beräkning av nya pensioner i de fall där pensionen räknas enligt bestämmelser som gällde före år 2005. APL-halvvägsindexet påverkas lika mycket av förändringen i prisnivån som av förändringen i lönenivån, 50 procent var.

På grund av indexjusteringarna ökar kostnaderna för socialförsäkringsförmånerna med ca 1 000 miljoner euro nästa år. Merparten av detta betalas av pensionssystemet för den privata sektorn. Satens andel är ca 211,5 miljoner euro och kommunernas ca 160 miljoner euro.

Pekka Puska blir generaldirektör för Institutet för hälsa och välfärd (THL)

► Statsrådet har utnämnt medicine och kirurgie doktor, generaldirektör Pekka Puska till generaldirektör för Institutet för hälsa och välfärd (THL). Den nya myndigheten hör till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde och inleder sin verksamhet den 1 januari 2009. I och med att Institutet för hälsa och välfärd grundas läggs Folkhälsoinstitutet och Forsknings- och

utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes) ned.

Generaldirektören utsågs för en fem års period.

Pekka Puska har varit generaldirektör vid Folkhälsoinstitutet sedan början av år 2003. Han har arbetat med forsknings- och förman-
suppgifter vid Folkhälsoinstitutet sedan år 1997,

bland annat som laboratoriedirektör, avdelningsdirektör och generaldirektör. Under åren 2001-2003 var Puska direktör för preventionen av kroniska sjukdomar och för hälsofrämjande vid WHO och under åren 1987-1991 var han riksdagsledamot.

Etera

Minja Vitikka har utnämnts till chef för IT-enheten.

Kirsti Wall har utnämnts till kundchef.

Nina Brandenburg har utnämnts till chef för enheten rehabilitering och invalidpensioner.

Jani Åkers har utnämnts till kundchef i stor-kundsenheten.

Ilmarinen

Fil.kand. **Päivi Sihvola** har utnämnts till informationsdirektör vid Ilmarinen. Sihvola är också medlem i ledningsgruppen. Från början av år 2009 ansvarar hon också för personalärenden. Sihvola har tidigare arbetat som informationsdirektör vid miljöministeriet, direktör med ansvar för företagsansvarskommunikation vid Stora Enso samt chefredaktör för Vihreä Lanka.

Pensions-Fennia

Planeringsdirektör **Mika Ahonen** har utnämnts till direktör och medlem av ledningsgruppen vid Pensions-Fennia. Ahonen ansvarar för juridiska ärenden, information och planering. Vice verkställande direktör **Tarkko Jousi** gick i pension enligt arbetsavtalet den 1 september.

Chefen för controllerfunktionen **Sarianne Kirvesmäki** har utnämnts till direktör för controllerfunktionen.

Pol. mag. **Pia Kuorikoski** har utnämnts till informationschef för Pensions-Fennia. Hon har tidigare arbetat som informationschef vid VVO-bolagen.

Kundservicechef **Petri Kanerva** har utnämnts till utvecklingschef vid Företagskunds- och partnerkontakter.

Arbetshälsoexpert **Marja-Liisa Lehtinen** har utnämnts till arbetshälsochef.

Juhani Mäkeläinen har utnämnts till kontaktchef vid Företagskunds- och partnerkontakter.

Anne Tamminen har utnämnts till kontaktchef vid Företagskunds- och partnerkontakter.

Ekon. mag. **Joni Tikkanen** har utnämnts till marknadsföringschef.

Pensionsskyddscentralen

Pol.lic. **Kasimir Kaliva** har utnämnts till matematiker på planeringsavdelningen.

Ekon. mag. **Merja Kotilainen** har utnämnts till arkitekturspecialist på IT-avdelningen.

Fil. mag. **Paula Sepponen** har utnämnts till pensionsuträkningspecialist på planeringsavdelningen.

GHFE **Tuula Sass-Åberg** har utnämnt till servicechef på avdelningen för utländska pensionsärenden.

Jur. mag. **Maijaliisa Takanen** har utnämnts till sektionschef för den nya enheten för lagärenden och avgöranden på juridiska avdelningen. Enheten grundas 1.1.2009.

ADB-planerare, merkonom **Aija Rämä** har utnämnts till projektchef på IT-avdelningen.

Pensions-Tapiola

Jur. kand. **Anne Blomster** har utnämnts till juridisk chef på Pensions-Tapiola.

Mirja Hermunen har utnämnts till ledningssekreterare-assistent i Pensions-Tapiolas placeringsfunktion.

Förv. mag. **Mirva Laitinen** har utnämnts till pensionsuträknare i Pensions-Tapiolas EU- och deltidspensionsgrupp.

Agr. o. forstmag. **Petteri Myntti** har utnämnts till pensionsuträknare i rådgivningsgruppen på Pensions-Tapiolas pensionsavdelning.

Studentmerkonom, tradenom **Ilse Rautopuro** har utnämnts till avdelningen för extern redovisning inom Tapiola-gruppens enhet för ekonomi- och dataförvaltningstjänster. Hon arbetar som huvudbokförare för Pensions-Tapiola.

Pol. mag. **Hanna Saira** har utnämnts till in-

formationschef på Pensions-Tapiola.

Nina Vuorela har utnämnts till servicechef inom företagsteamet på Pensions-Tapiolas pensionsförsäkringsavdelning.

Veritas Pensionsförsäkring

Ekonomie magister **Staffan Sevón**, 40, har utnämnts till Veritas Pensionsförsäkrings placeringsdirektör från den 8 december 2008. Vice vd **Thor Sourander**, 61, som ansvarat för placeringsverksamheten, pensioneras i början av december.

Sevón kommer till Veritas Pensionsförsäkring från Nordea, där han arbetat som landschef för Nordea Investment Management, Savings and Asset Management sedan våren 2008. Sevón har också en stark bakgrund från pensionsförsäkringsbranschen, där han arbetat som aktieplaceringsdirektör för bl.a. Kommunernas pensionsförsäkring.

Ekonomie magister **Ronny Viljanen** har valts till placeringsanalytiker. Viljanen har tidigare arbetat i motsvarande uppgifter på Kaupthing Bank.

Varma

Diplomingenjör **Marja Mäki-Lohiluoma** har 1.11.2008 utnämnts till fastighetsplaceringschef på avdelningen fastigheter och företagsfinansiering.

Ekonomie doktor **Petri Niininen** har utnämnts till senioranalytiker inom riskhantering vid placeringsfunktionens Middle Office. Niininen har tidigare varit manager på PricewaterhouseCoopers.

Ekonomie magister **Ari Punkari** har utnämnts till riskanalytiker vid placeringsfunktionens Middle Office. Punkari har tidigare varit portföljanalytiker vid Alfred Berg Kapitalförvaltning Finland Ab.

PUBLIKATIONER

från Pensionsskyddscentralen på svenska

Statistik över pensionstagarna i Finland 2007

Publikationen innehåller uppgifter om alla som får pension enligt arbetspensions- och folkpensionssystemet, nypensionerade och pensionsutgiften. Statistiken har getts ut från och med 1981. Den produceras i samarbete med Folkpensionsanstalten. Publikationen är trespråkig.

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2007

Statistik över pensionstagarna i Finland 2007

Statistical yearbook of pensioners in Finland 2007

ISSN 1795-5165 Finlands officiella statistik (tryckt)

ISSN 1796-0479 Finlands officiella statistik (nätpublikation)

ISSN 0780-3028 Statistik över pensionstagarna i Finland (tryckt)

ISSN 1795-522X Statistik över pensionstagarna i Finland (nätpublikation)

Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland 2007

Publikationen innehåller uppgifter om arbetspensionstagare och nya arbetspensionstagare i Finland. Den innehåller också uppgifter om arbetspensionsavgiften, arbetspensioner som betalas till utlandet samt arbetspensionsrehabiliteringen. Statistiken täcker hela det lagstadgade pensionsskyddet inom den privata och den offentliga sektorn. Den produceras i samarbete med Kommunernas pensionsförsäkring och Statskontoret.

Suomen työeläkkeensaajat ja vakuutetut 2007

Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland 2007

Pensioners and insured in Finland 2007

ISSN 1795-5165 Finlands officiella statistik (tryckt)

ISSN 1796-0479 Finlands officiella statistik (nätpublikation)

ISSN 1796-668X Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland (tryckt)

ISSN 1796-6698 Arbetspensionstagare och -försäkrade i Finland (nätpublikation)